

De kracht van communities

Eindrapportage van het actieonderzoek met
mensen die gevlucht zijn door de oorlog in
Oekraïne: wat hebben zij nodig om in Nederland
mee te kunnen (blijven) doen?

Sandrine Lafay
Jolien de Vries
Frans Somers
Anna Bilenka
Suzanne Kuijpers
Abdulwadoud Faraj
Renée Frissen

OpenEmbassy
www.openembassy.nl

Executive summary

Binnen dit actieonderzoek zijn 20 mensen direct en 80 mensen indirect (gezinsleden/kinderen die indirect van de doorbraken profiteren) ondersteund. Van onze directe betrokkenheid bij het realiseren van doorbraken hebben we inzichten opgehaald over waar Oekraïense nieuwkomers op dit moment vastlopen in het systeem, wat er juist al goed werkt en hoe we dit systeem kunnen verbeteren. De acht kernthema's die we in de rapportage naar voren brengen zijn:

- Van noodoplossingen naar een langetermijnvisie met kennisbehoud en erkenning voor de rol van maatschappelijke initiatieven en burgerbetrokkenheid.
- De kracht van kleinschalige opvang en het belang van community building binnen de opvang én met de lokale gemeenschap, hoe de lessen toegepast kunnen worden bij de verdere ontwikkeling van de spreidingswet.
- Toenemende vraag naar verschillende vormen van mentale ondersteuning in de eigen taal, mogelijkheden om dit breder beschikbaar te maken door Oekraïense mental health professionals onder supervisie te laten werken zonder BIG-registratie.
- Groeiende behoefte aan taalonderwijs voor volwassenen.
- Toegang tot duurzaam werk en het breder inzetten van best practices die ontwikkeld zijn als het gaat om beginnen met werken zonder Nederlands of Engels te spreken.
- Kinderopvang als voorwaarde voor het vinden van werk en de mogelijkheid om nieuwkomers met een pedagogische achtergrond in te zetten op de werkvloer.
- Het bieden van perspectief en ondersteuning aan mensen die sinds 19 juli niet meer onder de richtlijn Tijdelijke Bescherming vallen.
- Inzetten van de best practices uit het onderwijs voor Oekraïense kinderen om het algemene nieuwkomersonderwijs te verbeteren.

Met dank aan alle mensen die we binnen het actieonderzoek hebben leren kennen die ons vertrouwd hebben met hun verhalen en ervaringen, cultural mediators Elena en Oksana voor het inzetten van hun expertise, de Goldschmeding Foundation voor het financieren van het project en de mensen vanuit Derksen & Drolsbach en Bisnez die ons vrijwillig ondersteunden.

Voor vragen, opmerkingen of suggesties kunt u altijd bij ons terecht. We wensen u veel inspiratie bij het lezen, en vooral veel daadkracht om iets te doen met wat u leest.

Renée Frissen
Oprichter en directeur van OpenEmbassy
renee@openembassy.nl
+31 6 48187302

Sandrine Lafay
Actieonderzoeker en projectleider
sandrine@openembassy.nl
+31 6 38000346

Inhoudsopgave

Executive summary	2
Inhoudsopgave	3
1. Introductie en leeswijzer	4
2. Wat hebben we gedaan?	5
2.1 Werving en selectie van casussen	5
2.2 Direct ondersteunen: doorbraken en mapping	6
2.3 Ordenen en analyseren van data en inzichten	7
2.4 Leren vanuit de community en helpdesk	7
2.5 Actieagenda en oplossingsrichtingen	8
3. Acht kernthema's en bijbehorende actieagenda	9
1. Van noodoplossingen naar een langetermijnvisie met kennisbehoud en erkenning voor de rol van maatschappelijke initiatieven en burgerbetrokkenheid	9
2. De kracht van kleinschalige opvang en het belang van community building binnen de opvang én met de lokale gemeenschap.	10
3. Toenemende vraag naar verschillende vormen van mentale ondersteuning in de eigen taal	13
4. Groeiende behoefte aan taalonderwijs voor volwassenen	14
5. Toegang tot duurzaam werk en het breder inzetten van ontwikkelde best practices	14
6. Kinderopvang als voorwaarde voor werk	15
7. Het bieden van perspectief en ondersteuning aan mensen die sinds 19 juli niet meer onder de richtlijn Tijdelijke Bescherming vallen	16
8. Inzetten van de best practices uit het onderwijs voor Oekraïense kinderen om het algemene nieuwkomersonderwijs te verbeteren.	17
4. Inzichten gerangschikt volgens de 14 indicatoren	18
4.1 Rechten, verantwoordelijkheden en stabiliteit	19
4.2 Banden: verbindingen met mensen met een gedeelde identiteit	21
4.3 Bruggen: verbindingen met mensen met een andere achtergrond	22
4.4 Connecties: verbindingen met lokale en nationale instituties	23
4.5 Werk en inkomen	24
4.6 Huisvesting	27
4.7 Onderwijs	33
4.8 Zorg en welzijn	35
4.9 Vrije tijd	38
4.10 Taal	39
5. Casusbeschrijvingen en bijbehorende doorbraken	41
Bijlage 1: Bureaucratievrij geld	51

1. Introductie en leeswijzer

Na de Russische inval in Oekraïne op 24 februari 2022, die een volledige escalatie betekende van de oorlog die sinds 2014 gaande is, hebben wij vanuit OpenEmbassy de methoden die we de afgelopen jaren ontwikkeld hebben om nieuwkomers in Nederland te ondersteunen direct ingezet voor deze nieuwe groep mensen die noodgedwongen hun toevlucht zochten in Nederland. Door direct in te springen in deze eerste maanden, hebben we een goed beeld kunnen vormen van de eerste ervaringen van mensen die gevlucht zijn als gevolg van de oorlog in Oekraïne bij het vinden van hun weg in Nederland.

In de eerste maanden na de oorlog is er logischerwijs vanuit de overheid gehandeld in de vorm van noodoplossingen om zo snel mogelijk in de basisbehoeften van de nieuwe groep nieuwkomers te kunnen voorzien. Nu duidelijk is dat de oorlog helaas voortduurt en de ministeries zich opmaken voor het formuleren van een meer lange termijn strategie, is het belangrijk om terug te kijken naar de afgelopen periode en te leren van waar de knelpunten zaten en meest urgente thema's liggen. Deze rapportage kan hier een van de vormen van input voor zijn.

Het was een turbulente tijd waarin de noodzaak om mensen goed op te vangen voorafging aan het maken van beleid, er een enorme draagkracht vanuit de samenleving zichtbaar werd en tegelijkertijd ongelijkheden met andere groepen nieuwkomers aan het licht kwamen. Met de ingang van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming (2001/55 EG) werd voor Oekraïense nieuwkomers een systeem gecreëerd buiten de Wet Inburgering om. Hun opvang is soberder, maar ze hebben ook veel meer vrijheid, autonomie en de kans om direct mee te doen, bijvoorbeeld door de directe toegang tot werk.

Dit alternatieve systeem betekent een opgave, maar vooral ook een kans. Een opgave om toegang te organiseren tot alle voorzieningen die we in Nederland hebben om zo snel mogelijk je nieuwe leven op te bouwen. En een kans om te laten zien wat er gebeurt als je mensen niet eerst maanden of jaren uit de samenleving houdt door verblijf in AZC's en vervolgens deelname aan inburgeringstrajecten. Eenmaal de oorlog ontvlucht in Oekraïne, en aangekomen in Nederland, kan iemand direct wonen in en deelnemen aan onze samenleving.

Ons doel in deze periode is geweest om de mensen die als gevolg van de oorlog in Oekraïne zo goed mogelijk te ondersteunen, via onze helpdesk, community en actieonderzoek. Om tegelijkertijd te leren van hun ervaringen: wat is er voor hen deze eerste maanden nodig geweest om hun weg in Nederland te kunnen vinden? Wat ging goed? Waar liepen ze juist vast? En wat kunnen we leren van deze situatie voor het systeem dat we voor nieuwkomers die wel onder de Wet Inburgering vallen gecreëerd hebben?

Deze rapportage is een bundeling van alle inzichten die we opgedaan hebben vanuit het actieonderzoek dat wij tussen april en oktober 2022 hebben uitgevoerd, geordend naar de 14 indicatoren van integratie (hoofdstuk 4). Op basis van de inzichten analyseerden we welke thema's het meest prangend naar voren kwamen. Deze thema's met de mogelijke acties die hieraan verbonden kunnen worden, worden besproken in hoofdstuk 3. We eindigen deze rapportage met de 20 casusbeschrijvingen, de belangrijkste doorbraken en de manier waarop we ons "bureaucratievrij" budget hebben kunnen inzetten om aan deel van deze doorbraken te realiseren (hoofdstuk 5).

Binnen dit actieonderzoek ondersteunden we 20 huishoudens door samen met hen doorbraken te realiseren en hen te verbinden met de lokale context. Hiermee zijn 20 mensen direct en ongeveer 80 mensen indirect (gezinsleden/kinderen die indirect van de doorbraken profiteren) ondersteund. Hun verhalen en ervaringen, die ze met ons hebben willen delen, vormen een eerste beeld van hoe deze eerste periode in Nederland voor deze mensen uitgezien heeft. We danken hen voor het vertrouwen en de rol die zij binnen dit onderzoek gespeeld hebben.

Het voorliggende rapport en de inzichten die zijn opgehaald in de afgelopen periode vormen de basis voor verschillende vervolgprojecten waarin we nog meer mensen gaan ondersteunen en nog meer diepgaande kennis op zullen halen over specifieke thema's. Zoals het vervolgproject in samenwerking met NewBees waarin we 75 huishoudens ondersteunen en de focus ligt op het vinden van passend werk en het vervolg actieonderzoek waarin we focussen op huisvestingsvraagstukken en verschillende vormen van opvang onderzoeken.

2. Wat hebben we gedaan?

Om nieuwkomers die in Nederland aankwamen als gevolg van de oorlog in Oekraïne te ondersteunen, hebben we in de periode april 2022 tot en met oktober 2022 20 huishoudens direct ondersteund via onze actieonderzoek methode.

Onze werkwijze bestond uit de volgende onderdelen:

1. Werving en selectie van casussen
2. 20 perspectiefplannen maken en bijbehorende doorbraken realiseren met 20 huishoudens (en de betrokken professionals en vrijwilligers) en hen tegelijkertijd verbinden met de lokale context (mapping).
3. In een logboek observaties, inzichten en citaten bijhouden
4. Leren vanuit de Oekraïense community en interacties via onze Helpdesk
5. Maken van een actieagenda met concrete oplossingen en oplossingsrichtingen
6. Een rapportage van het actieonderzoek

2.1 Werving en selectie van casussen

Met 20 casussen is het niet mogelijk om een compleet representatieve afspiegeling van de groep mensen die vanuit Oekraïne in Nederland aankwamen te vormen. We hebben wel een diverse selectie gemaakt, op basis van een inventarisatie van verschillende subgroepen met verschillende belangen. Ten tijden van het maken van deze selectie mochten mannen tussen de 18 en 60 jaar oud het land nog niet verlaten, zij zijn dan ook ondervertegenwoordigd in de selectie:

1. Mensen van 60+
 1. kunnen niet meer werken (geen taal, ervaring, gezondheid, al klaar met werken)
 2. kunnen wel werken maar spreken geen engels / nederlands
 3. kan werken en spreekt basis Engels
2. Mensen met medische conditie
 1. ouderen
 2. volwassenen
 3. teenagers
 4. kids
3. Moeders
 1. met tieners

2. kleine kinderen
3. met special needs kids
4. Vrouw zonder kinderen (al dan niet moeder)
 1. Alleen
 2. met echtgenoot / grootouders / familie
5. Jongeren (tieners en studenten)

Binnen al deze groepen hebben we ook aandacht besteed aan de unieke ervaringen van mensen met de Oekraïense nationaliteit en mensen met een andere nationaliteit (in het beleid aangeduid als “derdelanders”). Waar voor mensen met verblijfsrecht in Oekraïne in het begin dezelfde rechten golden als voor mensen met een Oekraïens paspoort, werd deze regeling gedurende de onderzoeksperiode [aangescherpt](#) (19 juli 2022).

2.2 Direct ondersteunen: doorbraken en mapping

Voor het realiseren van doorbraken gebruiken onze actieonderzoekers een aangepaste variant van de [Doorbraakmethode](#) van het Instituut voor Publieke Waarden. De aanpassing zit hem in het cultuursensitief en inclusief maken van de methode, zodat hij ook goed te gebruiken is met mensen met een vluchtachtergrond.

Onze actieonderzoekers werken meestal in tweetallen, een actieonderzoeker en een cultural mediator, zodat zowel kennis over het sociaal domein en bureaucratie aanwezig is, en kennis over de achtergrond van mensen. In sommige gevallen heeft een actieonderzoeker beide kwaliteiten. Nieuwkomers kunnen altijd in hun eigen taal hun verhaal doen als ze daar behoefte aan hebben.

Na een eerste gesprek met degene die in de casus centraal stond, identificeerden we de meest urgente obstakels waar iemand tegenaan liep: hierop realiseerden we doorbraken. Om ervoor te zorgen dat mensen ook na onze betrokkenheid (die gemiddeld 2-3 maanden duurde) hun weg kunnen blijven vinden, ondernamen we ook acties om mensen in verbinding te brengen met lokale netwerken (mapping). Voor het realiseren van doorbraken hadden we toegang tot een bureaucratievrij budget van €5000,- ingezameld door consultancy bureau Derksen & Drolsbach.

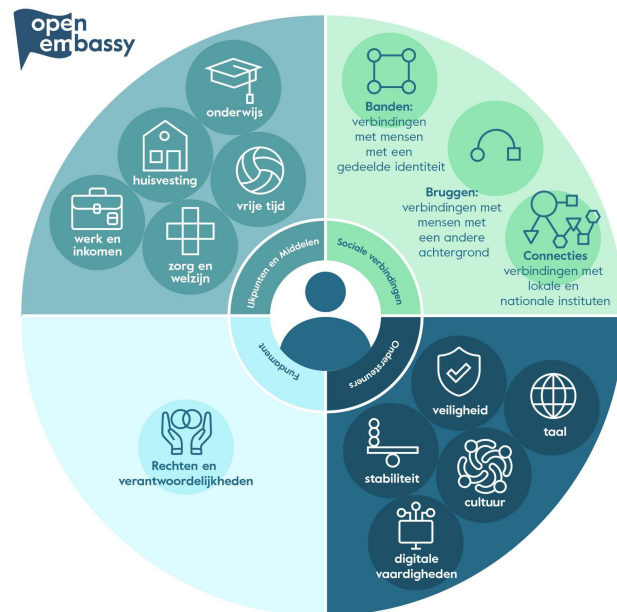
2.3 Ordenen en analyseren van data en inzichten

Alle interactie met de huishoudens, de instanties en het maatschappelijke middenveld, leverde een rijke bron aan kennis op. De actieonderzoekers noteerden in hun logboeken 117 data entries met inzichten, citaten, observaties en anekdotes.

We ordenen deze inzichten en observaties op basis van ons model van 14 integratie-indicatoren gebaseerd op het integration Framework van Strang (2019). Strang (2019) heeft een framework opgesteld dat helpt om de processen en veranderingen die bijdragen aan de integratie van individuen en gemeenschappen te herkennen en te meten. Het model is gebaseerd op uitgebreid literatuuronderzoek en gesprekken met honderden nieuwkomers in Engeland. Het uitgangspunt is dat nieuwkomers zelf het beste weten wat ze nodig hebben, en dat integratie altijd tegelijkertijd op verschillende domeinen gebeurt, en dat integratie ook het meest effectief gebeurt als er actief wordt ingezet op een parallelle aanpak op die domeinen.

Volgens Strang is integratie de uitkomst van een proces dat zich op 14 verschillende domeinen gelijktijdig afspeelt. Naast bestaanszekerheid in de vorm van wonen, werk, opleiding en gezondheid, gaat integratie ook over sociaal verbonden zijn met eigen en andere groepen, en formele instanties. Daarnaast spelen kennis van taal en cultuur, en een fundamentele basis in veiligheid en (burger)rechten een belangrijke rol.

Strang (2019) benadrukt het belang van *sense of belonging* bij integratie. *Sense of belonging* gaat over het gevoel ergens thuis te horen en wordt vanuit onderzoek bestempeld als cruciale motivator voor nieuwkomers om een zelfstandig en betekenisvol leven op te bouwen. Dit concept is ingebed in alle domeinen en speelt een kernrol binnen alle aspecten

Figuur 1: Integratie indicatoren

van integratie. Het model van Strang leent zich goed als een model dat beleid en praktijk kan informeren en evalueren. OpenEmbassy paste het aan naar de Nederlandse context en visualiseert het in een cirkel (zie Figuur 1).

2.4 Leren vanuit de community en helpdesk

De inzichten vanuit het actieonderzoek, hebben we kunnen crosschecken en aanvullen met kennis die we ophaalden vanuit onze community en de vragen die we binnenkregen via onze online helpdesk.

Direct na het uitbreken van de oorlog zijn we begonnen met het opbouwen van een community bestaande uit Oekraïense mensen die al langer in Nederland woonden en mensen die heel recent waren aangekomen. Deze community is uitgegroeid tot een expertpool van 50 Oekraïense mensen die zelf ook weer als sleutelpersoon fungeren in de Oekraïense community. Met deze expertpool zijn in de eerste vier maanden elke twee weken sessies georganiseerd om kennis op te halen over specifieke onderwerpen, zoals huisvesting, werk en gezondheidszorg. Met 12 mensen uit deze community zijn we op bezoek geweest in de Tweede Kamer om met kamerleden in gesprek te gaan. [De urgente agendapunten die de community aandroeg, zijn allemaal vertaald in vragen die later aan de regering gesteld zijn in een brief.](#)

Met onze online helpdesk beantwoordden we tussen maart 2022 en oktober 2022 meer dan 1000 vragen via Whatsapp, Telegram, Signal, Facebook Messenger en sms. Deze vragen vormden in aanvulling op het actieonderzoek een waardevol middel om de meest urgente knelpunten waar mensen in de eerste maanden in Nederland tegenaan liepen te signaleren.

2.5 Actieagenda en oplossingsrichtingen

Het middel actieonderzoek maakt het mogelijk om niet alleen direct verschil te maken in het leven van mensen, maar tegelijkertijd die interactie te gebruiken om in kaart te brengen wat er moet veranderen in de systeemwereld (zoals die van de gemeente, werkgevers of ministeries) om het voor de hele groep beter te maken. We vatten dat samen als van individuele impact systeemimpact maken. Binnen dit project hebben we bij het formuleren van een systeem actieagenda ondersteuning gekregen van consultancy bureaus [Derksen & Drolsbach](#) en [Bisnez](#).

In de eerste maanden na de oorlog is er logischerwijs vanuit de overheid gehandeld in de vorm van noodoplossingen om zo snel mogelijk in de basisbehoeften van de nieuwe groep nieuwkomers te kunnen voorzien. Nu duidelijk is dat de oorlog helaas voortduurt en de ministeries zich opmaken voor het formuleren van een meer lange termijn strategie, is het belangrijk om terug te kijken naar de afgelopen periode en te leren van waar de knelpunten zaten en meest urgente thema's liggen. Deze rapportage kan hier een van de vormen van input voor vormen.

3. Acht kernthema's en bijbehorende actieagenda

Het actieonderzoek leverde een rijke database aan kennis op, bestaande uit citaten en observaties uit de logboeken van onze actieonderzoekers. Deze inzichten hebben we geanalyseerd en vervolgens geordend naar de 14 indicatoren van integratie (waarover in hoofdstuk 2 meer), het eerste analyseniveau. Het resultaat hiervan staat centraal in hoofdstuk 4. Vervolgens hebben we 8 kernthema's geïdentificeerd die hieronder concreter uitgewerkt worden, het tweede analyseniveau. Elk thema eindigt met specifieke acties die genomen kunnen worden om de situatie voor nieuwkomers gevlucht als gevolg van de oorlog in Oekraïne te verbeteren, of manieren om te leren van deze situatie om het systeem voor nieuwkomers die wel onder de Wet Inburgering vallen te verbeteren.

1. Van noodoplossingen naar een langetermijnvisie met kennisbehoud en erkenning voor de rol van maatschappelijke initiatieven en burgerbetrokkenheid

Overkoepelend is de behoefte aan een langetermijnvisie voor de groep nieuwkomers die onder de richtlijn tijdelijke bescherming vallen een belangrijk thema, dat doorwerkt in alle leefgebieden. De eerste reactie op de komst van deze mensen was in de vorm van crisismanagement. Dit heeft resulteert in korte termijn oplossingen die snel te realiseren waren. Nu duidelijk is dat de oorlog helaas voortduurt en mensen zich opmaken voor een langer verblijf of zelfs het opbouwen van een leven in Nederland, zijn deze korte termijn oplossingen niet voldoende.

Het omslagpunt waar we nu inzitten, van crisisinterventies naar structurele oplossingen, is een precair moment. Uit onderzoek¹ naar eerdere rampen waar niet op geanticipeerd werd, weten we dat er twee belangrijke risico's zijn. Ten eerste het risico dat de mensen die uit (vrijwillige) betrokkenheid meteen zijn gaan doen wat nodig was, opgebrand raken. En ten tweede dat de professionals die instappen na de crisis, en die het structurele beleid gaan vormgeven en uitvoeren, niet genoeg luisteren naar of samenwerken met de mensen die de crisisoperatie hebben geleid. Het risico van het tweede is dat er enorm veel kennis verloren gaat, en dat er niet wordt geredeneerd vanuit de mensen om wie het gaat.

Koppelen we dit aan Nederland eind 2022, zien we ook dat er vanuit de samenleving maar zeker ook mensen die naar Nederland vluchtten uit Oekraïne, ontzettend veel werk is verzet. Er zijn nieuwe infrastructuren van zorg en hulpverlening ontstaan. Denk bijvoorbeeld aan de community van Oekraïners die in elke veiligheidsregio een lokale groep vrijwilligers creëerde, die helpen met vertalen, met informatie, met het regelen van werk. Deze groep heeft zich verenigd in de [Stichting Opora](#), geleid door zeer professionele mensen, vaak met een achtergrond in de wetenschap of het (technische) bedrijfsleven. Toch zien we dat deze mensen door de bestaande organisaties, zoals welzijnsorganisaties maar ook gemeenten of andere overheden, niet altijd gehoord of gezien worden. Bovendien is het zo dat veel mensen die vrijwillig zich hebben ingezet daar steeds minder middelen of energie voor hebben. Er moet een omslag gemaakt worden naar een professionele, structurele infrastructuur van opvang en met name integratie, en het leren van en werken met mensen die de crisistijd hebben gedragen is essentieel.

Voorgestelde acties:

- ❖ **Het creëren van een infrastructuur waarin professionals die het structurele beleid gaan vormgeven kunnen leren van de mensen die in de crisistijd in actie kwamen en kennisoverdracht plaats kan vinden. Organiseer een aantal lerende sessies, waarin mensen fysiek samenkomen.**
- ❖ **Het erkennen van het belang van burgerinitiatieven (met name initiatieven opgericht vanuit de Oekraïense gemeenschap zelf)**

¹ https://www.preventionweb.net/files/2054_VL108301.pdf

door deze initiatieven actief te betrekken bij het vormgeven en uitvoeren van beleid.

- ❖ Het bieden van begeleiding aan burgerinitiatieven zodat hulp op een duurzame manier kan worden aangeboden.
- ❖ Het inzichtelijk maken van mogelijkheden tot financiële ondersteuning voor burgerinitiatieven, niet alleen vanuit de overheid maar ook door maatschappelijke partners zoals fondsen.

2. De kracht van kleinschalige opvang en het belang van community building binnen de opvang én met de lokale gemeenschap.

Het is duidelijk dat het huisvestingsvraagstuk de groep Oekraïense nieuwkomers overstijgt en ook voor nieuwkomers met andere achtergronden en locals in het algemeen speelt. Uniek aan deze situatie was echter dat er onverwacht en op korte termijn een grote groep mensen opgevangen moest worden, buiten de reguliere opvangvoorzieningen en met meer vrijheid voor de mensen zelf, waardoor er noodzaak en ruimte voor creatieve en out-of-the-box oplossingen ontstond. Denk hierbij aan het op grote schaal inzetten van opvang bij gastgezinnen, het inzetten van leegstaande kantoorpanden, het beschikbaar stellen van vakantiehuisjes en hotels en burgerinitiatieven om zelf opvang te realiseren. Binnen het actieonderzoek hebben we er bewust voor gekozen om mensen te ondersteunen die op dat moment in verschillende vormen van georganiseerde opvang woonden om hiervan te leren. *Dit onderzoek gaat een vervolg krijgen in de vorm van een verdiepend actieonderzoek pilot specifiek gefocust op opvang, waar we begin 2023 mee aan de slag gaan.*

De voorlopige inzichten die we over de verschillende vormen van opvang opgehaald hebben, zijn uitgewerkt in hoofdstuk 4. Het kernthema dat we hier graag uitlichten, is de bevinding dat kleinschalige opvang waarbij aandacht wordt besteed aan community building zowel binnen de opvanglocatie als met lokale netwerken en omwonenden, een positieve invloed heeft op alle andere leefgebieden.

Positieve uitwerking van kleinschalige opvanglocaties met een focus op community building

Het belang van het bouwen van een community loopt als een rode draad door dit rapport. Hoewel bekend is dat het belangrijk is om in verbinding te zijn met mensen met een gedeelde identiteit, en mensen met een andere achtergrond, wordt er vanuit opvanglocaties nog weinig ingezet op community

building, terwijl dit juist ook de broedplaats kan zijn voor creatieve oplossingen om met de huidige uitdagingen om te gaan. Zo hebben we voorbeelden gezien van mensen die via de contacten die zij opgedaan hebben binnen de opvanglocatie een baan hebben gevonden. Ook zagen we dat vraagstukken over kinderopvang op locaties met een hechte community informeel werden opgepakt binnen de gemeenschap, waar moeders elkaar afwisselen met het oppassen op elkaars kinderen, of om de beurt kinderen naar school brengen. Binnen kleinschalige opvang is het makkelijker om sociale contacten te leggen. De mogelijkheid om buiten binnen te halen is essentieel.

De ruimte voor dit soort autonomie om hier zelf mee aan de slag te gaan, wordt als kleiner ervaren binnen grootschalige opvang, waar de mogelijkheden om zaken zelf vorm te geven vaak beperkt zijn. Zo kon een mevrouw door strenge bezoeksregels niet haar informele netwerk inzetten als thuisoppas voor haar kind (en zelf in die tijd op zoek gaan naar werk). Binnen kleinschalige vormen van opvang zijn er vaak meer manieren om je autonomie uit te oefenen. Denk aan het uitnodigen van mensen van buitenaf, maar ook de mogelijkheid om zelf te koken.

Voorgestelde acties:

- ❖ **Verbondenheid binnen de eigen gemeenschap ontstaat niet altijd 'spontaan' als je veel mensen met een vergelijkbare achtergrond op dezelfde plek huisvest. Community building kan bijdragen aan het versterken van een gemeenschap waarin mensen elkaar vanuit vergelijkbare ervaringen ondersteunen. Tegelijkertijd kan niet alles worden ondervangen door de eigen gemeenschap. Aansluiting bij verschillende sociale netwerken vergroot de toegang tot onder andere werk, onderwijs, vrijetijdsactiviteiten. De aard van kleinschalige opvang leent zich makkelijker voor het ontstaan van deze contacten buiten je eigen bubbel. Bij grootschalige opvang is het dus belangrijk hier extra op in te zetten. Werk hierin samen met 'natuurlijke bondgenoten': partijen die al langer met sociale en welzijnsvraagstukken bezig zijn en ook een groot lokaal netwerk hebben. Denk aan de inzet van actieve en betrokken burgers, religieuze gemeenschappen, zelforganisaties en welzijnsorganisaties.**
- ❖ **Waar grootschalige opvang onvermijdelijk is, is het van extra groot belang dat er actief aandacht wordt besteed aan aan community building. Zowel gericht op de eigen gemeenschap als gericht op de bredere samenleving in de stad. Ook is het belangrijk dat er wordt gekeken naar de ruimte die mensen hebben om op een autonome**

manier invulling te geven aan hun leven en informele hulpbronnen in kunnen zetten voor bijvoorbeeld zorg voor kinderen of ouderen (denk aan mantelzorg).

Creatieve vormen van kleinschalige opvang: casus mantelzorgwoningen
Kleinschalige opvang hoeft niet noodzakelijkerwijs centraal georganiseerd te worden. Via het actieonderzoek kwamen we in contact met een echtpaar in een kleine gemeente die op eigen initiatief vier mantelzorgwoningen heeft gekocht en hier opvang voor vier Oekraïense families gerealiseerd heeft (zie pagina X voor een uitgebreide omschrijving van deze casus). De opzet en uitvoering van dit initiatief, vormen een mooi voorbeeld van community building in actie: doordat de initiatiefnemers goed genetwerkt zijn, konden ze de buurtbewoners vanaf het begin betrekken en vond de opvang een goede aansluiting bij de buurt.

Het inzetten op innovatieve vormen van kleinschalige opvang waarin burgers en lokale organisaties het initiatief nemen, kan een manier zijn om op een creatieve manier op te gaan met het huisvestingsvraagstuk en nieuwe plekken te creëren. Het echtpaar liep in het contact met de gemeente tegen twee obstakels aan die laten zien wat er nodig is om dit op grotere schaal te laten slagen: gebrek aan kennis over beleidsruimte en terughoudendheid van ambtenaren vanuit de angst dat alle risico's opgevangen zouden moeten worden door de gemeente en zij later teruggefloten zouden worden door de wethouder.

Voorgestelde acties:

- ❖ Indien de overheid kiest voor het aanmoedigen van innovatieve kleinschalige huisvestingsinitiatieven opgezet door burgers, is het belangrijk dat lokale partijen de ruimte hebben en voelen om dit op te zetten. Hier ligt ook een taak voor de overheid en gemeentes. Moedig als overheid gemeenten aan om gebruik te maken van beleidsruimte (zie kruimelregeling) én maak duidelijk bij welke partijen de mogelijke risico's liggen.
- ❖ Hetzelfde geldt voor gemeenten: moedig lokale partijen aan en verschaft duidelijkheid over de verantwoordelijkheid voor risico's. Kick-start het initiatief door met alle betrokken partijen om tafel te zitten en dit alles helder in kaart te brengen.
- ❖ Zorg dat gemeenten op een gemakkelijke manier aan kennis kunnen komen over community building, en best practices op het gebied van innovatie kleinschalige opvang –en huisvestingsinitiatieven

Reflecties op de spreidingswet en lessons learned

De spreidingswet is gebaseerd op het uitgangspunt dat er verspreid over het land opvanglocaties moeten komen verdeeld over een nader te bepalen aantal gemeenten. De wet leek in eerdere stadia te beogen dat kleinschalige opvang mogelijk werd. Echter de vergoedingen die gekoppeld zijn aan de opvang zijn gericht op “duurzame opvanglocaties” vanaf 100 opvangplaatsen en voor een minimale duur van vijf jaar. Hierdoor wordt kleinschalige opvang in de praktijk dus ontmoedigd. In de toelichting op de wet is de spanning tussen gemeenten en het COA te lezen t.a.v kleinschalige opvang: *“Gemeenten dragen bijvoorbeeld kleine locaties aan omdat dit beter past bij de aard en schaal van de gemeente, terwijl het COA grotere locaties nodig heeft in het kader van de doelmatigheid binnen bestaande kaders. Kijkend naar de huidige situatie op de arbeidsmarkt voorziet het COA ook een gebrek aan voldoende personeel om (veel) kleine locaties te bemensen.”*²

Het is de vraag of de angst voor ondoelmatigheid terecht is t.a.v.kleinschalige opvang. Zoals bovenstaande voorbeelden laten zien, biedt kleinschalige opvang in combinatie met geslaagde community building kansen om bestaande structuren (lokale netwerken) effectief in te zetten, samenlevingskracht en draagkracht vanuit burgers in te zetten en gemeenschappelijke vraagstukken (zoals kinderopvang en mantelzorg) informeel op te lossen.

Dit is op de lange termijn voor het draagvlak in de samenleving ook essentieel. Hoe meer voorbeelden van mensen die op een goede manier kunnen landen en integreren, hoe groter de bereidheid van Nederlanders om een ontvankelijke samenleving in de praktijk vorm te geven.

Voorgestelde acties:

- ❖ Het zou goed zijn als bij de implementatie van de wet bewust ook kleinschalige opvang gestimuleerd wordt naast de locaties van minimaal 100 plekken. Ruimte voor dit soort experimenten/onderzoek maakt inzichtelijk of het daadwerkelijk duurder is. Misschien is dat niet zo doordat veel meer een beroep gedaan kan worden op bestaande structuren voor onderwijs, zorg en de lokale gemeenschap wat de kosten verlaagd. Een goede kostenraming neemt ook in ogenschouw wat de maatschappelijke baten zijn op het gebied van integratie en

² <https://www.internetconsultatie.nl/asielopvangwet/reactie/215515/bestand>

draagvlak, en niet enkel wat de (logistieke) kosten zijn van het (runnen van) een opvang of huisvesting.

3. Toenemende vraag naar verschillende vormen van mentale ondersteuning in de eigen taal

Toegang tot mentale gezondheidszorg in het Oekraïens is een belangrijk thema en gaat naar verwachting nog een veel groter thema worden (Pharos verwacht in de komende tijd een toename van het aantal mentale klachten onder deze groep met 13–25%).³ Ook uit ons actieonderzoek is duidelijk dat een grote groep mensen behoefte heeft aan mentale ondersteuning in de eigen taal. Hoewel dit niet altijd in het eerste gesprek naar voren kwam is het bij bijna alle mensen die wij gesproken hebben in een later stadium ter sprake gekomen.

Voor verschillende subgroepen werken verschillende vormen van mentale ondersteuning en het werkt goed om mensen deze opties voor te leggen zodat ze weten wat de mogelijkheden zijn en kunnen kiezen waar zij zich het meest comfortabel bij voelen. De opties variëren van formele en specialistische ondersteuning via een doorverwijzen van de huisarts tot ondersteuning via online platforms, lokale communities en vrijwillige psychologen. Ook groepsactiviteiten die niet direct als therapie omschreven worden maar wel een therapeutische werking kunnen hebben, zoals schilderen of samen muziek maken, kunnen een belangrijke rol spelen in de preventie van verder psychische klachten.

We benadrukken graag dat mentale ondersteuning niet altijd om psychische behandeling vraagt, maar dat juist door op tijd in te zetten op de juiste (en vaak informele, kortstondige) ondersteuning, wordt voorkomen dat mensen door te lang niet ondersteund te zijn, wel professionele hulp nodig hebben.

Voorgestelde acties:

- ❖ Er is behoefte aan specialistische ondersteuning in de eigen taal maar Oekraïense psychologen hebben een BIG-registratie nodig om hun beroep erkend uit te mogen oefenen in Nederland. Een van de manieren om het capaciteitsprobleem aan te pakken, is om creatieve manieren te vinden om Oekraïense mental health professionals naar werk te begeleiden. Dit is een van de projecten van Stichting Opora,

³ <https://www.pharos.nl/nieuws/oekraïense-vluchtelingen-warm-welkom-goede-zorg/>

die het mogelijk moet maken voor Oekraïense psychologen om onder supervisie aan de slag te gaan.

- ❖ Hoewel het vaak niet de eerste dingen zijn waar mensen naar vragen, omdat vrijetijdsactiviteiten als minder urgent worden gezien dan bijvoorbeeld vragen over huisvesting, werk en gezondheid, hebben deze activiteiten wel een groot effect op de (mentale) gezondheid van de mensen die wij ondersteunen. Zo zien we dat kleine acties, zoals de mogelijkheid om een keer in de week yoga te doen of fietslessen te kunnen gaan volgen, voor zowel ontspanning als veel positieve energie zorgen. Omdat het niet de eerste dingen zijn waar mensen naar zullen vragen, loont het om na het bespreken van de meest urgente issues door te vragen naar waar iemand blij van wordt, wat iemands hobbies zijn en waar iemand energie van krijgt. Het blijkt ook belangrijk om na te denken over hoe vrijetijdsactiviteiten zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk aangeboden kunnen worden.
- ❖ Er is een aantal initiatieven die inzetten op vroegtijdige informele mentale ondersteuning, zoals MindSpring. Dit zijn bewezen effectieve initiatieven, die het mogelijk maken dat mensen snel gehoord worden, de kracht van de gemeenschap wordt ingezet, en zo voorkomen wordt dat mensen daadwerkelijke mentale klachten krijgen die om behandeling vragen. Ruimte en financiering voor deze initiatieven is nodig.

4. Groeiende behoefte aan taalonderwijs voor volwassenen

Naarmate de oorlog in Oekraïne voortduurt, neemt de behoefte om de Nederlandse taal te leren toe. Vooral onder mensen die zichzelf een langere tijd in Nederland zien wonen. Binnen deze groep onderscheiden we grofweg twee subgroepen met verschillende behoeftes: 1) Mensen die geen Engels spreken. Zij hebben vooral behoefte aan Nederlands taalonderwijs waarbij een directe link naar werk wordt gelegd. Bijvoorbeeld een crashcourse vaktaal door de werkgever. 2) Mensen die Engels (of Pools) spreken en werk hebben. Zij hebben een groeiende behoefte aan Nederlands taalonderwijs in de avonden. Met als doel meer contact te leggen met Nederlandse mensen. Op dit moment is taalonderwijs voor volwassenen niet wettelijk geregeld voor mensen die onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming vallen (anders dan bij mensen die onder de Wet Inburgering vallen) en verschilt het daarom per gemeente hoe toegankelijk taallessen zijn.

Voorgestelde acties:

- ❖ Gemeenten⁴ en stichtingen⁵ hebben verschillende projecten opgezet vanuit bestaande middelen (onder andere gemeentelijke budgetten vanuit de Wet Educatie en Beroepsonderwijs) om hier vanuit een langer termijn perspectief antwoord op te geven. Het is belangrijk deze lessen te delen in regionale samenwerkingsverbanden.
- ❖ Breng in kaart waar de invloedssfeer van gemeenten ophoudt waar er aanvullend nationaal beleid nodig is. Voor invulling van nationaal beleid kan er grensoverschrijdend worden geleerd en samengewerkt met Europese bondgenoten.
- ❖ En aanvullend hierop: zorg voor een samenwerkingsverband tussen overheid en filantropie zodat de middelen effectief en aanvullend kunnen worden ingezet.
- ❖ Zorg ervoor dat het aanbod van formeel taalonderwijs wordt aangevuld en versterkt met voldoende mogelijkheden tot taalcontact (contexten waarin mensen de taal kunnen oefenen).

5. Toegang tot duurzaam werk en het breder inzetten van ontwikkelde best practices

Hoewel er positieve berichtgeving is over het percentage Oekraïense nieuwkomers dat al aan het werk is, is het belangrijk in ons achterhoofd te houden dat

1. juist de groep mensen die alleen Oekraïens spreekt en geen Engels en Nederlands, op dit moment nog achter blijft en extra ondersteuning kan gebruiken
2. en dat de behoeftes wat betreft werk verschuiven naarmate het perspectief van mensen wordt om langer in Nederland te blijven. Waar mensen in de beginfase met name gingen voor “easy accessible jobs” (makkelijk instromen, zonder teveel commitment), zullen zij indien ze zich langduriger vestigen in Nederland op zoek gaan naar een baan in hun eigen veld / op eigen niveau. Onze verwachting is dan ook dat hierin nog een grote shift plaats gaat vinden. Binnen het vervolg actieonderzoek dat wij op dit moment samen met NewBees uitvoeren

⁴ Zie enkele voorbeelden in het volgende artikel: <https://basisvaardigheden.nl/oekraine>

⁵ De Stichting Het Bgint Met Taal heeft bijvoorbeeld een pilot opgezet voor mensen die nog geen Nederlands op A1 niveau spreken <https://www.kletsmaatjes.nl/kletsmaatjes-voor-oekrainers-pilot/>

waarbij wij 75 huishoudens ondersteunen en specifiek inzoomen op werk, houden we deze ontwikkeling in de gaten.

Tegelijkertijd zijn er in de afgelopen periode heel veel best practices ontwikkeld die het mogelijk hebben gemaakt voor Oekraïense nieuwkomers om snel aan het werk te kunnen, met name op het gebied van taal en hebben we een grote bereidheid vanuit werkgevers gezien om zich flexibeler op te stellen. Denk hierbij aan de mogelijkheid om met een groepje Oekraïense mensen aan het werk te gaan met “vertaling on the job” van een van de werknemers die Engels spreekt, of een tolk die vanuit een maatschappelijke organisatie aanwezig is tijdens het inwerken. Als vervolgstap is het belangrijk dat dingen zo worden georganiseerd dat iemand zich na de instroom ook kan doorontwikkelen.

Voorgestelde acties:

- ❖ Er is ruimte om ontwikkelde best practices breder onder de aandacht te brengen bij werkgevers en deze ook uit te breiden naar nieuwkomers die onder de Wet Inburgering vallen voor een snellere start op de arbeidsmarkt. Ter aanvulling op de best practices in de vorige alinea kun je ook denken aan het vertalen van belangrijke informatieve sheets, zoals veiligheidsvoorschriften en werkrichtlijnen. En aan een ‘crashcourse’ vaktaal voordat mensen aan het werk gaan.
- ❖ Een best practice die we terugvinden in het onderwijs is dat mensen met doceerervaring in de klas worden ingezet als bruggenbouwer tussen leerkracht en leerlingen zonder dat zij de Nederlandse taal spreken. Dit is een praktijk waar op kan worden voortgebouwd en het loont om na te denken over hoe soortgelijke constructies kunnen uitgebreid naar andere groepen en andere sectoren.
- ❖ Hetzelfde geldt voor BIG-geregistreerde beroepen. Het werk dat nu gedaan wordt om het voor Oekraïense psychologen mogelijk te maken om onder supervisie hun beroep uit te mogen oefenen, biedt relevante lessen en een kans om dit ook voor andere buitenlands gediplomeerde zorgprofessionals in te zetten en hiermee de tekorten in de zorg aan te pakken.
- ❖ Toegang tot ZZP-schap zou de mogelijkheden om in eigen veld te werken kunnen versterken. Maar op dit moment staat de

Tewerkstellingvergunning-regeling (TWV)⁶ in de weg om aan de slag te gaan als ZZP'er. TWV-regeling vormt ook een barrière om mensen die in een asielprocedure zitten aan te nemen. Een grondige en brede herziening van de TWV-regeling kan oplossingen bieden voor nieuwkomers die nu aan de zijlijn van de arbeidsmarkt staan.

6. Kinderopvang als voorwaarde voor werk

Het gebrek aan mogelijkheden voor kinderopvang blijft een belemmering voor toegang tot werk voor met name moeders met jonge kinderen waarvan de echtgenoot nog in Oekraïne is. Niet alleen het werken zelf, maar ook de zoektocht naar werk die eraan vooraf gaat, vraagt veel tijd. En zonder ondersteuning kunnen deze moeders deze tijd moeilijk vinden. Oekraïense kinderen kunnen worden aangemeld bij reguliere kinderopvanglocaties. Echter, door o.a. het personeelstekort (en vaak ook de voorrangsregel voor broertjes en zusjes) komen zij vaak op wachtlijsten terecht. De grootste kans is een plekje te bemachtigen op een peuterspeelschool via een VVE-indicatie (vanwege achterstand in de Nederlandse taal). Echter, het gaat dan om 4x 5,5 uur opvang en dat biedt geen oplossing voor moeders (/ouders) die hele dagen (willen) werken. Daarnaast geldt er dan, afhankelijk van gemeentelijk beleid, een eigen bijdrage. In sommige gevallen worden er creatieve oplossingen gevonden waarbij er uitgegaan wordt van kinderopvang als community issue. Bijvoorbeeld bij een werkgever die zelf kinderopvang organiseert, een opvanglocatie waar moeders onderling een oppasschema voor de kinderen vormen of een gemeente die nieuwe vormen van kinderopvang toestaat- maar dit biedt niet voor iedereen een uitkomst.

Voorgestelde acties:*

- ❖ De wetswijziging die op dit moment bij SZW voorbereid wordt, waarbij kinderopvang goedkoper wordt voor werkende ouders per 2025 (cf. Regeerakkoord), biedt een mogelijkheid om bepaalde

⁶ 1) Werkgevers van niet-EU-burgers (zonder werkvergunning) zijn. En 2) klanten van ZZP'ers (niet-EU burgers zonder speciale werkvergunning) dienen vaak een Tewerkstellingsvergunning(TWV) aan te vragen bij het UWV. Er is een uitzondering gemaakt voor werkgevers die mensen uit Oekraïne (die vallen onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming) in loondienst nemen. De TWV-plicht geldt echter wél nog voor klanten van Oekraïense ZZP'ers (die onder de RTB vallen). Ook geldt de TWV-plicht voor mensen die in afwachting zijn van hun asielprocedure.

<https://www.uwv.nl/werkgevers/werkvergunning/welke-werkvergunning-heb-ik-nodig/detail/wanneer-vraag-ik-twv-aan>

zaken te heroverwegen. Vragen die we hierbij zouden willen meegeven zijn: zijn er manieren denkbaar waarop / waarbij:

- Oprichten van een kinderopvanglocatie voor alle nieuwkomers makkelijker wordt gemaakt? Is het bijvoorbeeld mogelijk in verschillende opvanglocaties en AZC's?
- Nieuwkomers met een pedagogisch diploma makkelijker zelf kunnen gaan werken in de kinderopvang? Bijv. onder supervisie van een bevoegde pmw'er? Wellicht conform BBL-regelingen (van stagiairs en zij-instromers).

**Deze acties zijn niet alleen toepasbaar voor de groep Oekraïense nieuwkomers. Ze kunnen (en moeten) voor alle nieuwkomers worden ingezet, ook voor mensen die als asielmigrant of gezinsmigrant komen. We zien bijvoorbeeld onder de nieuwe Wet Inburgering dat door gebrek aan kinderopvang mensen niet kunnen beginnen met inburgering.*

7. Het bieden van perspectief en ondersteuning aan mensen die sinds 19 juli niet meer onder de richtlijn Tijdelijke Bescherming vallen

Mensen die gevlucht zijn als gevolg van de oorlog in Oekraïne, maar geen Oekraïense nationaliteit of permanente verblijfsvergunning hebben, hebben qua rechten te maken gekregen met een erg instabiele en onzeker situatie. Nadat zij vanaf 19 juli niet meer onder de richtlijn Tijdelijke Bescherming vielen, brak een tijd van onduidelijkheid en stress aan. Meer dan incidenteel kregen wij binnen het onderzoek de indruk dat gemeenten na het ingaan van deze aanscherping hun gevoel van verantwoordelijkheid voor deze groep naast zich neerlegden, ook wanneer mensen zich wel vóór 19 juli geregistreerd hadden.

Voorgestelde acties:

- ❖ Het is van groot belang om een duidelijk perspectief te bieden aan mensen die hiermee te maken hebben gekregen en hen actief en intensief te ondersteunen met informatie en advies. Zodat zij goed goed mogelijk in een relatief korte tijd een reëel (nabije) toekomstplan kunnen uitstippelen. Waarbij hun eigen doelen centraal staan, bv voortzetting van studie, carrière of een veilige

leefomgeving. En waarbij de regels en wetten de kaders vormen van wat er mogelijk is. Hiervoor is goede informatievoorziening over deze kaders cruciaal.

8. Inzetten van de best practices uit het onderwijs voor Oekraïense kinderen om het algemene nieuwkomersonderwijs te verbeteren.

Op het gebied van onderwijs voor Oekraïense kinderen en tieners zijn in korte tijd veel best practices ontwikkeld die hebben geholpen in het niveau en de snelheid waarmee ze hun onderwijs konden (blijven) volgen.

Als eerste is er in klassen veel gebruik gemaakt van de inzet van Oekraïense docenten en moeders (zonder docentervaring), bijvoorbeeld om de lessen te vertalen. Ook wordt op sommige scholen het Oekraïense curriculum aangehouden en zijn er kinderen die hun Oekraïense curriculum online blijven volgen. Zo kunnen kinderen op hun eigen niveau doorleren en hoeven ze niet op een lager niveau teruggezet te worden om eerst Nederlands te leren. Kinderen die alleen thuisonderwijs volgden vanuit Oekraïne verloren snel de motivatie, ook draagt dit niet bij aan sociale verbondenheid. De combinatie met de Nederlandse lessen heeft daarom de voorkeur

Oekraïense kinderen tussen de 12 en 18 die geen middelbare school hebben afgerond hebben toegang tot internationale schakelklassen waarna zij in kunnen stromen in het voortgezet onderwijs. Oekraïense kinderen in het laatste jaar van de Oekraïense middelbare school wordt de optie geboden om hun jaar af te maken en hun diploma online te halen. Zo lopen zij geen vertraging op in het Oekraïense schoolsysteem. Tieners die de Oekraïense middelbare school hebben afgerond hebben toegang tot een universitaire studie en kunnen zich dus inschrijven op een universiteit. Zij hoeven niet de ISK/ROC route af te leggen die bij de Wet Inburgering standaard is. Zo kunnen zij direct op niveau doorgaan in een Engelstalige studie.

Voorgestelde acties:

- ❖ **De ontwikkelde best practices in het onderwijs voor Oekraïense kinderen en tieners kunnen ingezet worden om het nieuwkomersonderwijs in het algemeen te verbeteren. Hieronder vallen:**
 - **Mogelijkheid om direct door te stromen naar Nederlandse universiteit als er een Engelstalige opleiding aanwezig is**

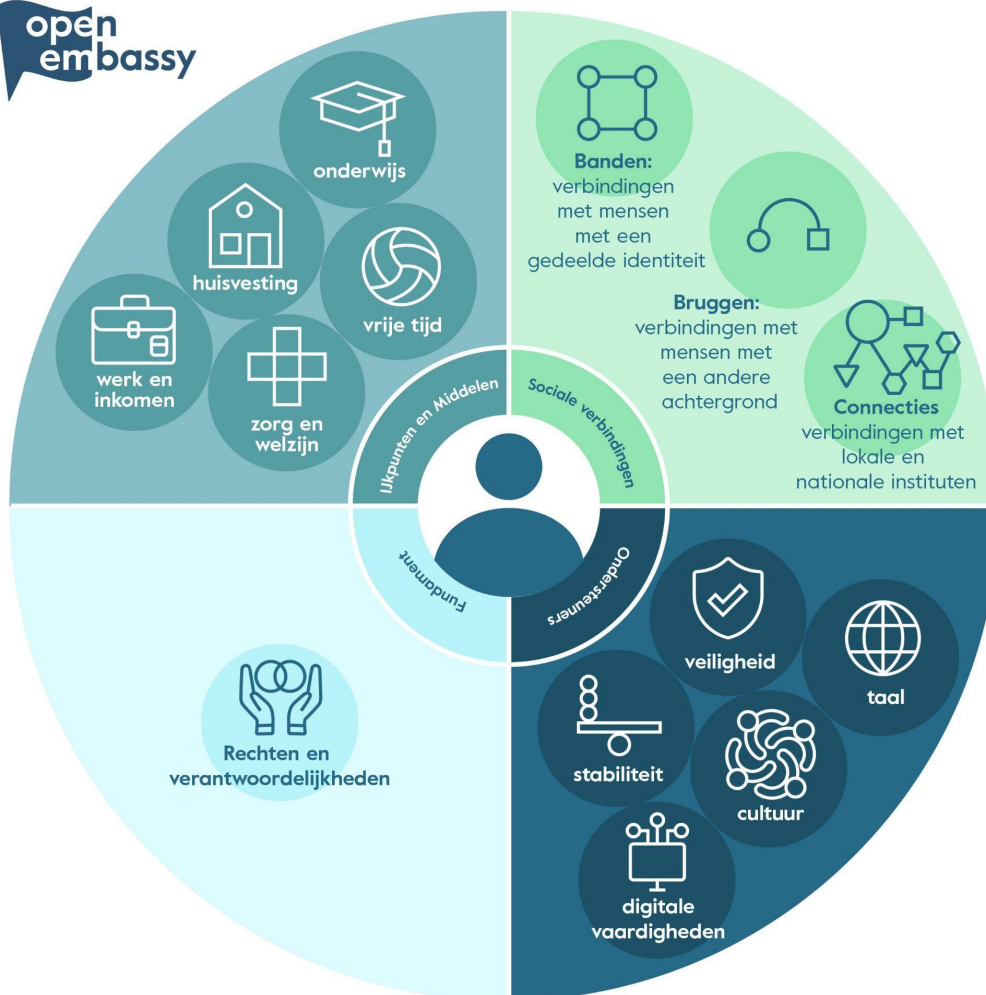
- **Mogelijkheid om in ISK-onderwijs een deel van de tijd online les te volgen bij een school in land van herkomst**
- **Mensen met onderwijservaring in kunnen zetten in de klas, zonder dat de de taaleis om Nederlands te kunnen een obstakel vormt. Meertalig-vriendelijke contexten creëren in het onderwijs meertalig vriendelijke contexten in het onderwijs. Voorbeeld: 'Op een tussenvoorziening krijgen leerlingen les in hun eigen taal en in het Nederlands (...) De wervingscampagne om leerkrachten en begeleiders te werven is al van start gegaan. Daarbij wordt ook gekeken naar mogelijkheden om docenten uit de doelgroep in te zetten en op te leiden tot docent, zoals nu succesvol gebeurt met Oekraïense leerkrachten. Zo worden nu ook meertalige (Nederlands, Engels en Arabisch) bevoegde docenten en onderwijsbegeleiders ingezet.'**⁷

4. Inzichten gerangschikt volgens de 14 indicatoren

De actieonderzoekers hebben bij het maken van de perspectiefplannen, het realiseren van de doorbraken en de gesprekken met de stakeholders hun bevindingen (inzichten, observaties en citaten) bijgehouden in een logboek. Alle 'entries' in dit datasheet (117 inzichten) hebben we geordend naar de 14 indicatoren van integratie, zoals geformuleerd door [Strang](#) (2019) en aangepast door OpenEmbassy naar de Nederlandse context (zie figuur hieronder). We hebben deze entries geanalyseerd, en vervolgens per indicator de belangrijkste conclusies gerangschikt.

⁷ <https://stwt.nl/passend-onderwijsaanbod-voor-alle-nieuwkomerskinderen/>

De indicatoren zijn geclusterd in vier domeinen:

1. IJkpunten en middelen: deze 5 indicatoren zijn zowel een ijkpunt (of markeerpunt) van integratie, als een middel tot integratie. Als je werk hebt is dat een goed 'bewijs' of ijkpunt van integratie, maar het is ook een middel tot het leren van de taal bijvoorbeeld, of tot het leren kennen van nieuwe mensen.
2. Sociale verbindingen: deze 3 indicatoren gaan over de *social belonging* van mensen, ofwel het thuis voelen. Niet alleen is het nodig om je verbonden te voelen met peers, maar ook met mensen die een brug kunnen slaan naar andere netwerken, en de instituten die jou toegang moeten geven tot je nieuwe thuisland.
3. Fundament: de rechten en verantwoordelijkheden zijn essentieel voor duidelijkheid over de positie van de nieuwkomer in het nieuwe land.

4. Ondersteuners: deze 5 indicatoren faciliteren de mogelijkheid om de andere indicatoren goed in de praktijk te kunnen brengen.

In dit hoofdstuk lichten we steeds een indicator kort toe, en noteren we de belangrijkste conclusies op basis van de analyse van de entries van de actieonderzoekers. Sommige indicatoren hebben we voor de leesbaarheid samengevoegd, anderen zijn weggelaten omdat er binnen de onderzoeksperiode geen specifieke inzichten over zijn opgehaald.

4.1 Rechten, verantwoordelijkheden en stabiliteit

De indicator 'rechten en verantwoordelijkheden' zoomt in op de bewustwording van nieuwkomers rondom de rechten die zij hebben als nieuwe burgers en de verantwoordelijkheden die daarbij komen kijken. Het gaat ook over de mate waarin nieuwkomers toegang krijgen tot de Nederlandse samenleving en de mogelijkheden tot verblijfsrecht op langere termijn. Hoe meer bewust mensen zijn democratisch gezien, hoe krachtiger zij mee kunnen doen.

Sleutelmomenten die invloed hadden op deze indicator

4 maart 2022	Ingaan Europese richtlijn tijdelijke bescherming
19 juli 2022	Ingaan strengere regelgeving voor derdelanders
1 september 2022	Sticker IND verplicht om verblijfsrecht aan te tonen

Belangrijkste overkoepelende inzichten

- Een terugkerend element in de kwesties rondom rechten en verantwoordelijkheden (die bijvoorbeeld speelden rondom het aanvragen van een BSN, de paspoort stickers en verblijfsrecht) was de onzekerheid en beweeglijkheid van de situatie en hoe die onzekerheid effect heeft op het welzijn van mensen. Mensen hebben rust en perspectief nodig om hun ervaringen te kunnen verwerken, maar een

periode van onzekerheid over verblijfsrecht biedt het tegenovergestelde. In een eerder onderzoek kwamen wij met de term “systeem stress” om dit effect aan te duiden.

- Waar de behoefte aan informatie en duidelijkheid iets is dat bij alle groepen nieuwkomers terug komt, was de onzekere situatie waarin mensen gevlucht als gevolg van de oorlog in Oekraïne de eerste maanden in verkeerden wel uniek, aangezien veel informatie er simpelweg nog niet was en beleid nog gemaakt moest worden.
- De belangrijkste vervolgvraag die we ontvangen wanneer de rechten en verantwoordelijkheden binnen het huidige systeem beantwoord zijn, is de vraag over wat deze status onder de richtlijn tijdelijke bescherming betekent op de lange termijn. Vooral als het gaat over voorzieningen die onder de Wet Inburgering wel getroffen worden maar onder de richtlijn niet, zoals Nederlandse taallessen voor volwassenen.
- Nederland en Oekraïne verschillen in de mate van strikt en bureaucratische naleven van officiële regels en procedures. Toch wordt in Nederland (voor aanleveren van bewijslast), in het geval van een van de mensen die wij begeleiden, het Nederlandse systeem als uitgangspunt genomen. Hetgeen wat daarvan afwijkt, wordt gewantrouwd. Een vrouw die wij ondersteunen binnen het actieonderzoek geeft aan dat haar uitleg over de situatie op basis van ervaringskennis uit Oekraïne, niet serieus wordt genomen. Zo gaat mevrouw naar de Oekraïense ambassade met de vraag voor bewijs van haar status, zoals gevraagd door de gemeente. De Ambassade gaf aan dat ze deze data niet hebben en door de oorlogssituatie deze data niet bij de juiste instantie in Oekraïne kunnen opvragen (of dat dit erg lang zou duren). Ze adviseren om via (vrijwilligers)werk een brief te vragen waaruit blijkt dat mevrouw in Oekraïne heeft gewoond. Mevrouw krijgt deze brief, vertaalt deze en laat het door de ambassade stempelen. Maar vervolgens geeft de advocaat aan dat de gemeente dit niet als voldoende bewijs ziet. Er blijkt dat er geen tot slechte communicatie tussen gemeente en Oekraïense ambassade en de verwachtingen over welke documenten aangeleverd kunnen worden verschillen. Terwijl de ambassade een cruciale rol speelt in toegang tot de informatie die gemeentes nodig hebben om iemand te registreren in het BRP (en vervolgens BSN te geven).

Belangrijkste inzichten specifiek voor de groep nieuwkomers zonder Oekraïens paspoort

Op 19 juli wordt via een aanscherping van het beleid bepaald dat “derdelanders” – mensen met een niet-Oekraïense nationaliteit– niet meer onder de richtlijn tijdelijke bescherming vallen. Vanuit specifiek hun situatie, komen nieuwe vragen en inzichten gekoppeld aan rechten en verantwoordelijkheden naar boven.

- Volgens de IND (belletje 02-08-2022) mogen gemeenten vanaf 19 juli geen derdelanders meer registreren, ongeacht de datum van de aanvraag. Dat betekent dat rechtsstatus van derdelanders afhankelijk is van hoe goed en snel hun eigen gemeente de BSN-registratie op orde heeft. Zelf hebben mensen dan geen rechten om op terug te vallen. Is de gemeente langzaam geweest (ongeacht datum van aanvraag), dan zijn ze afhankelijk van in hoeverre de gemeente zich verantwoordelijk voelt voor hun welzijn/bestaanszekerheid en of ze op eigen initiatief willen voorzien in deze basisbehoeften en randvoorwaarden.
- Zo ook een Nigeriaanse vrouw die wij binnen het actieonderzoek begeleiden. De situatie van mevrouw is exemplarisch voor de onvoorspelbaarheid van een oorlogssituatie waar iemand zich niet op kan voorbereiden. Eén regel voor derdelanders scheert iedereen over één kam, terwijl de omstandigheden waarom mensen nog een tijdje dicht bij Oekraïne willen blijven (en dus niet voor 19 juli in Nederland waren) uiteen kunnen lopen. In het geval van mevrouw is dat om toegang te krijgen tot haar documenten, maar dit is lastig vanwege de oorlogssituatie.
- De gemeente kan ervoor kiezen om coulant met situaties om te gaan waarin de aanvraag voor 19 juli gedaan is maar niet op tijd afgehandeld is. Dit maakt dat het perspectief van de personen waar het over gaat afhankelijk van de coulance (gelinkt aan politieke kleur etc) van de specifieke gemeenten.
- Om hun verblijfsrecht in Oekraïne te bewijzen, worden er soms onmogelijke dingen gevraagd van derdelanders met af en toe zelfs het advies om terug te gaan naar Oekraïne om bepaalde documenten op te halen. De mogelijkheden om iets te regelen in Oekraïne zijn beperkt, afhankelijk van de regio en bijna onmogelijk als je geen sterk (familie)netwerk in Oekraïne hebt, zoals voor veel derdelanders het geval is.
- De Oekraïense ambassade speelt een cruciale rol in de toegang tot de informatie die gemeenten nodig hebben om iemand te registreren in het BRP, maar de Oekraïense ambassade kan niet altijd voorzien in de documenten die de gemeente als verblijfsbewijs vraagt. Doordat er vaak

geen direct contact tussen de gemeente en Oekraïense ambassade is, is de gemeente niet op de hoogte dat haar vraag onrealistisch is. En ervaart de persoon in kwestie negatieve consequenties bij het onvermogen om bepaalde documenten aan te leveren.

- We vangen het signaal op dat de aanscherping die vanaf 19 juli is ingegaan bij gemeenten het verantwoordelijkheidsgevoel om deze groep in basisbehoeften te voorzien weg lijkt te halen, ook als zij hen wél voor ingang van deze regeling geregistreerd hebben. Zo lijkt dit binnen de casus waar wij drie jongeren begeleiden die uit de opvanglocatie gezet zijn en zich vervolgens in geen een andere gemeente meer kunnen registreren (want na 19 juli) een rol gespeeld te hebben bij de snelle uitzetting (“Schop ze de gemeente uit – geen overleg, geen logboek, geen verslag”).

“Veel mensen zijn terug gegaan naar Oekraïne om documenten op te halen omdat het consulaat niet in staat bleek mensen van deze certificaten te voorzien. Dit werd mijn ook gevraagd. Ik wil niet mijn leven riskeren voor een paar documenten. Deze keuze zou gerespecteerd moeten worden, maar ik voelde niet dat dit het geval was”

4.2 Banden: verbindingen met mensen met een gedeelde identiteit

Sociale relaties met de eigen gemeenschap zijn cruciaal voor de geestelijke gezondheid en het welzijn van mensen en ondersteunen daarmee ook de integratie. Dergelijke relaties worden over het algemeen – maar niet altijd – gevormd met familieleden en mensen met dezelfde (culturele) achtergrond. Bekende mensen en een gedeelde taal, cultuur of religie kunnen allemaal bijdragen aan het gevoel erbij te horen. Dit gevoel draagt ook bij aan het thuis voelen op een bepaalde plek

Belangrijkste inzichten en observaties

- Informele netwerken via bijvoorbeeld Telegram waarin Oekraïense nieuw- en oudkomers elkaar op de hoogte houden van nieuws, voorzieningen en rechten, vormen een cruciale schakel in de informatievoorziening.
- Er is een grote behoefte aan verbinding en samenkomen met de eigen community, mensen delen dezelfde ervaring en vinden steun en een luisterend oor bij elkaar.
- In de afgelopen maanden heeft er heel veel actie plaatsgevonden vanuit de Oekraïense community zelf in de vorm van het inzamelen van goederen, vrijwillig vertalen, mensen ondersteunen bij het vinden van hun weg in Nederland en het bieden van mentale ondersteuning. Het is belangrijk om deze initiatieven, die zo direct in contact staan met de doelgroep omdat ze vanuit de groep zelf komen, te ondersteunen en tegelijkertijd waakzaam te zijn om mensen, die ook zelf de oorlog meemaken, niet te overvragen.
- Door de vlucht naar Nederland en de ad hoc huisvesting die volgt, verschuiven in sommige gevallen de familiebanden en dit kan effect hebben op het huishouden en de verhoudingen onderling.

Zo geeft een vrouw die wij ondersteunen aan: *'in Oekraïne gaf ik advies aan mijn moeder (oma) over mijn kind. Nu zijn de rollen omgedraaid. Ik werk veel, waardoor mijn moeder meer voor mijn kind zorgt dan ik. Nu geeft mijn moeder mij advies over mijn eigen kind. Dit is ook verwarrend voor mijn kind, omdat haar vader plots weg is, oma een prominente rol inneemt in het opvoeden en ik door mijn moeder wordt 'bemoederd'.*

4.3 Bruggen: verbindingen met mensen met een andere achtergrond

Sociale verbondenheid met mensen met een andere achtergrond binnen de lokale gemeenschap is essentieel voor lokale sociale cohesie. Dergelijke sociale banden vergroten vervolgens weer de toegang tot onderwijs, werk en de gezondheidszorg. Het is daarmee een belangrijke indicator voor integratie. Sociale verbondenheid is bij uitstek een vraagstuk van de samenleving, waar de gemeente mogelijk een rol in kan spelen. Uiteindelijk moet het gebeuren in de wijken en tussen burgers zelf.

Belangrijkste inzichten en observaties

- De behoefte aan contact met mensen met een andere achtergrond (locals in dit geval) heeft binnen deze eerste maanden een ondergeschikte rol gespeeld: de nadruk lag bij de mensen die wij begeleid hebben met name op de contacten met instanties (connecties) om basiszaken geregeld te krijgen en op contact met de eigen gemeenschap (banden) voor steun en community. Het zou heel goed kunnen dat het perspectief op hoe lang mensen in Nederland zouden gaan blijven hier een rol in heeft gespeeld en dat deze behoefte, nu duidelijk is dat de oorlog voortduurt en mensen zich meer beginnen te settelen, gaat toenemen.
- Het blijkt ook dat de meeste bruggen die tot nu toe gevormd zijn, in de context van ondersteuning / vrijwilligers zijn: zoals de gastgezinnen, taalmaatjes en mensen die maatschappelijk ondersteunen. Buiten deze scripts, lijkt het nog lastig te zijn duurzaam contact te leggen. Hier speelt onder andere de taal een rol in.
- Het blijkt uit onderzoek dat bruggen essentieel zijn voor lokale sociale cohesie, maar dit wordt nog niet altijd als gegeven meegenomen in nieuwe plannen voor huisvesting en relocatie. In een casus waarbij wij de verhuizing van een hotel naar een nieuwe locatie volgden, bleek bijvoorbeeld dat de organisatie die hier de leiding in nam met name gefocust was op de cohesie *binnen* de locatie en nog niet had nagedacht over de connecties met de burens. Voor mensen die alleen met Oekraïense mensen in een vakantiepark gevestigd worden, is het heel lastig om contacten te leggen met andere groepen in de samenleving, laat staan voor mensen die in grootschalige “Oekraïne dorpen” gehuisvest zouden worden.

4.4 Connecties: verbindingen met lokale en nationale instituties

Om volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving is het noodzakelijk om toegang te krijgen tot rechten en diensten, maar ook om als burger te voldoen

aan verplichtingen. Sociale verbondenheid met lokale en nationale instanties is daarbij essentieel. Sociale verbondenheid met instanties betekent zowel mee kunnen doen als ondersteuning ontvangen op het moment dat dat nodig is, zoals ondersteuning bij zorgvraagstukken. Verbonden zijn met lokale en nationale instanties is belangrijk omdat mensen op een democratische manier mee kunnen doen. Maar het is vooral belangrijk omdat die verbondenheid gaat over de relatie die mensen voelen met instanties. Het is volgens het Integration Framework dus noodzakelijk voor mensen om een vertrouwen te ervaren om zich thuis te voelen.

'Het ergste vond ik het onbegrip waar ik tegenop liep. Mensen die geen oorlog hebben meegemaakt en toch mijn ervaring (vluchtend van een oorlogssituatie) aan hun eigen ervaringen relateren. Daardoor slaan ze compleet de plank mis. Ik verwacht niet dat mensen mijn situatie begrijpen, maar wel dat ze naar me luisteren en mijn ervaring als echt erkennen.'

Belangrijkste inzichten en observaties

- Vanuit een van de casussen: mevrouw heeft meerdere keren meegemaakt dat ambtenaren switchen naar het Nederlands om haar uit te sluiten. Taal wordt hierbij als machtsmiddel ingezet, in plaats van dat er gestreefd wordt naar open communicatie (gebruik van Nederlands terwijl alle personen ook Engels spreken).
- Onbegrip, de nadruk op efficiëntie en het gebrek aan "echt luisteren" zorgen ervoor dat mensen het vertrouwen in instanties verliezen. Zo geeft een mevrouw waarmee wij kennismaken aan: "Ik deed mijn emotionele verhaal, maar de vrouw tegenover mij keek niet één keer op van haar computer. Het was alsof wij niet als mensen tegenover elkaar zaten, maar ik tegen een computer praatte." Een andere vrouw is diep geraakt als een ambtenaar haar vertelt "dat ze maar terug moet gaan

naar Oekraïne om haar documenten te halen” en weer iemand anders heeft het gevoel dat ze “moet smeken om leefgeld” dat na twee maanden nog steeds niet geregeld is door haar gemeente.

- Het niet geven van informatie wordt door instanties ingezet als manier om conflict te vermijden, maar zij roepen daarmee juist onzekerheid en weerstand op en leiden tot een beschadiging van het vertrouwen. Zo koos een welzijnsorganisatie die een opvang in een hotel beheerde er bewust voor om de groep mensen waar zij verantwoordelijk voor waren pas twee dagen van te voren te vertellen dat zij zouden gaan verhuizen, omdat zij bang waren dat “mensen niet weg wilden uit het hotel.” Deze actie zorgde juist voor chaos en onwil (“waar gaan we heen?”), waar transparantie over het proces meer rust had kunnen geven.
- Gemeenten en organisaties zijn met name gefocust op “dingen fixen” en lijken minder stil te staan bij de manier waarop en wat voor effect dit heeft op het opbouwen van een duurzame vertrouwensband. Zo geven de social workers in bovenstaand voorbeeld van de verhuizing aan: “Wat is het probleem? Het is toch gelukt? Mensen hebben een dak boven hun hoofd. We did it.”

4.5 Werk en inkomen

Werkgelegenheid en participatie op de arbeidsmarkt biedt allereerst de mogelijkheid om ervaring op te doen op een nieuwe arbeidsmarkt en de mogelijkheid om financieel onafhankelijk te zijn. (Vrijwilligers)werk ondersteunt daarnaast bij het opdoen van sociale contacten en het oefenen van taal- en communicatieve vaardigheden. Daarmee is werk een sleutelfactor voor integratie.

Overkoepelende inzichten en observaties

- Allereerst: het is duidelijk dat het heel belangrijk is om de groep niet als homogene groep te zien maar als diverse groep met uiteenlopende

behoefden, in het algemeen en in het bijzonder op het gebied van behoeften rondom werk. Van jonge mensen die net zijn afgestudeerd en Engels spreken tot moeders met jonge kinderen die geen Engels spreken, mensen met gezondheidsklachten en ouderen die in Oekraïne al met pensioen waren.

- Hoewel er positieve berichtgeving is over het percentage Oekraïense nieuwkomers dat al aan het werk is, is het belangrijk in ons achterhoofd te houden dat
 - a. Het waarschijnlijk met name gaat om mensen die makkelijker toegang hebben tot de arbeidsmarkt omdat zij Engels spreken en hoger opgeleid zijn, juist de groep mensen die alleen Oekraïens spreekt, blijft op dit moment nog achter en kan extra ondersteuning goed gebruiken en
 - b. De behoeftes wat betreft werk verschuiven naarmate het perspectief van mensen wordt om langer in Nederland te blijven. Waar mensen in de beginfase met name gingen voor low-skilled jobs, zullen zij indien ze zich langduriger vestigen in Nederland op zoek gaan naar een baan in hun eigen veld / op eigen niveau. Onze verwachting is dan ook dat hierin nog een grote shift plaats gaat vinden.

In de beginfase (maart – juni)

- Werk speelt een belangrijke rol in de keuze die mensen maken bij het komen naar Nederland. Zelfs bij urgente vragen waarmee mensen bij ons komen (zoals de vraag om onderdak) wordt als tweede vraag gesteld: “en hoe kan ik mijn geld verdienen?” In de beginfase horen we ook vaak dat mensen twijfelen om naar Nederland te komen omdat de levenskosten hoog liggen en er angst is dat er geen werk voor hen is.
- Het leefgeld dat mensen ontvangen vanuit de gemeente komt in sommige gemeenten langzaam op gang. Dat, in combinatie met dat het sowieso niet genoeg is om van te leven voor een gezin, maakt dat mensen niet alleen direct toegang hebben tot werk vanuit de regelgeving, maar er ook echt een noodzaak is om snel aan het werk te komen. De vraag is of dit voor iedereen een haalbaar scenario is, zo vlak na het ontvluchten van een oorlogssituatie.
- Waar we ons met het Platform Nieuwkomers & Werk richten op duurzame banen die aansluiten bij mensen hun eerdere werkervaring, opleiding, talenten en ambities voor de toekomst, lijkt dit frame in deze

fase niet aan te sluiten bij de behoeften van deze groep. Mensen willen zo snel mogelijk aan het werk en het liefst laagdrempelig en zonder grote commitment. Dit heeft ermee te maken dat mensen nog niet weten hoe lang de oorlog zal duren en hoop hebben dat ze snel terug kunnen keren. Ze vragen daarom actief naar banen in bijvoorbeeld de hotelsector, horeca of schoonmaak.

- Terwijl taal normaal altijd genoemd wordt als een van de belangrijkste obstakels bij toetreding van nieuwkomers tot de arbeidsmarkt, lijkt taal nu nauwelijks een rol te spelen. Werkgevers stellen zich veel flexibeler op wat betreft taaleisen, op de werkvloer wordt (indien veiligheidsvoorschriften het toelaten) gebruik gemaakt van vertaalapps of het inzetten van iemand die on the job kan vertalen.
- De bereidheid van werkgevers om banen aan te bieden is hoog. Uitzendbureaus spelen in deze fase een grote rol om low-skilled jobs aan te bieden.
- Obstakels die mensen ervaren om een baan te vinden zijn o.a. het proces rondom het aanvragen van een BSN dat in sommige gemeenten lang duurt, het openen van een bankrekening en het gebrek aan mogelijkheden voor kinderopvang.
- Interessant is ook dat situatie in de beginfase een kans biedt om op een andere manier om te gaan met "hulp", als je dit vanuit werk aanvliegt. Er is wel basishulp, maar de focus ligt op het in kaart brengen van wat iemand te bieden heeft in plaats van wat iemand nodig heeft. De vraag is opnieuw of dit voor alle subgroepen binnen de groep een passend frame is (bijvoorbeeld voor de groep mensen die niet kan werken of al gepensioneerd is).
- Zeker in de beginfase zijn er veel vragen vanuit werkgevers over de rechten (en verschillen tussen de rechten) van nieuwkomers die onder de Wet Inburgering vallen, nieuwkomers met de Oekraïense nationaliteit en "derdelanders" die wel vanuit Oekraïne zijn gevlucht.

Huidige situatie tot lange termijn (juli – nu en vooruitkijkend)

- De behoefte rondom werk verandert. Met het vooruitzicht dat de oorlog voortduurt en de eerste families die herenigd worden, zijn mensen meer bezig met de langere termijn. Behoeften die hierbij horen zijn de wens om Nederlands te leren (waar eerst meer gevraagd werd om Engels) en we verwachten in de komende tijd ook een shift van mensen die snel begonnen zijn in een laagdrempelige baan, maar nu op zoek willen naar een baan in hun eigen werkveld en op eigen niveau.

- De huidige wet biedt nog geen ruimte voor mensen om als ZZP'er aan de slag te gaan, terwijl deze behoefte sterk aanwezig is in de Oekraïense community. We hebben met een groot uitzendbureau onderzocht of er een mogelijkheid is om via een payrollconstructie mensen alsnog op deze manier aan het werk te kunnen krijgen, maar tot nu toe heeft dit nog niet een constructie opgeleverd die aantrekkelijker is dan het ZZP-schap (*zie tekstblok*).
- Aan de ene kant biedt de directe toegang op werk meer autonomie op het gebied van huisvesting: indien mensen genoeg verdienen, kunnen zij zelfstandig een woning zoeken en zich in een gemeente vestigen. Tegelijkertijd is het vinden huisvesting niet makkelijk in deze tijd en verblijven mensen vaak nog binnen gemeentelijke opvanglocaties of gastgezinnen nadat ze een baan hebben gevonden.
- Aan de andere kant, wordt behoud van werk niet gestimuleerd door de manier waarop gemeenten en COA de huisvesting regelen. Bijvoorbeeld: in de Gemeente Rotterdam is het hebben van een baan in de stad niet voldoende voor relocatie in dezelfde stad.
- Het gebrek aan mogelijkheden voor kinderopvang blijft een belemmering voor toegang tot werk voor met name moeders met jonge kinderen waarvan de echtgenoot nog in Oekraïne is. Het helpt hierbij niet dat het hebben van werk een voorwaarde is om kinderopvangtoeslag aan te kunnen vragen. In sommige gevallen worden er creatieve oplossingen gevonden waarbij er uitgegaan wordt van kinderopvang als community issue. Bijvoorbeeld bij een werkgever die zelf kinderopvang organiseert, een opvanglocatie waar moeders onderling een oppasschema voor de kinderen vormen of een gemeente die nieuwe vormen van kinderopvang toestaat- maar dit biedt niet voor iedereen een uitkomst.
- Het gebrek aan toegang tot kinderopvang speelt ook al een rol tijdens de zoektocht naar een baan. Het zoeken naar werk kost veel tijd en die tijd en ruimte hebben alleenstaande ouders (in dit geval vaak moeders dus) vaak onvoldoende. Zeker wanneer ze jonge kinderen hebben. Bijvoorbeeld: een alleenstaande moeder met jonge kinderen wilde in eerste instantie op zoek naar een baan die past bij haar ervaring en competenties. Maar al snel merkt ze dat dit haar tijd en energie kost die ze niet heeft. Dit leidt ertoe dat ze haar wensen aanpast en naar een baan zoekt waar ze vooral snel kan beginnen en makkelijk binnenkomt.

Toegang tot werk als ZZP'er

Op dit moment biedt de wet geen mogelijkheid voor nieuwkomers onder de richtlijn tijdelijke bescherming om als ZZP'er aan de slag te gaan. De belangrijkste reden die hiervoor gegeven wordt is dat het een kwetsbare groep betreft, die in een ZZP-constructie sneller in een positie van uitbuiting terecht zouden kunnen komen.

Binnen ons actieonderzoek en contact via onze expert community wordt echter keer op keer aangegeven dat er onder Oekraïense nieuwkomers een grote behoefte leeft om als zelfstandige aan de slag te kunnen – met name omdat een groot deel dit ook in het land van herkomst deed en de flexibiliteit die een eigen onderneming biedt voor hen belangrijk is. Een fotografe waarbij wij betrokken waren binnen het actieonderzoek geeft aan dat ze eenzelfde flexibiliteit op dit moment in Nederland alleen via een payroll bedrijf zou kunnen vinden, maar hier huiverig voor is. Ze gaat nog liever informeel werken dan kans te lopen om uitgebuit te worden door payroll bedrijven. De vraag is of uitsluiting van Oekraïense nieuwkomers tot de ZZP-constructie het gewenste effect heeft: op dit moment kunnen zij dezelfde flexibiliteit alleen vinden door stabiliteit op te geven en komen zij hierdoor juist in een positie terecht waar uitbuiting op de loer ligt. Toegang tot het ZZP-schap zou ervoor kunnen zorgen dat ze zowel flexibel kunnen blijven werken als een stabiele en legale positie in kunnen nemen.

We hebben binnen het actieonderzoek onderzocht of we met een groot uitzendbureau met een sociale missie een betrouwbare payroll constructie op zouden kunnen zetten zodat Oekraïners in loondienst bij een uitzendbureau toch hun zzp-werkzaamheden zouden kunnen uitvoeren. Hier zaten echter een aantal haken en ogen aan die het geen aantrekkelijke optie maken:

- In een payrollconstructie kan er alleen gewerkt worden met bedrijven als opdrachtgevers. ZZP'ers die 'natuurlijke personen' als klanten hebben, vallen hierdoor af.
- In een payrollconstructie werkt het payrollbedrijf met contracten / arbeidsovereenkomsten, waarvan het uitzendbureau maximaal drie tijdelijke arbeidsovereenkomsten op kan stellen. De constructie werkt dus alleen voor ZZP'ers die maximaal 3 opdrachtgevers hebben.
- Mensen die binnen een payrollconstructie werken lopen een flink economisch voorbeeld mis, omdat zij hierbij niet meer in aanmerking komen voor de zelfstandigenaftrek en de btw-aftrek.

Voor Oekraïners die als ZZP'er door willen werken lijken er nu vijf opties over te blijven:

1. Alle klanten een Tewerkstellingsvergunning aan laten vragen (in veel gevallen niet realistisch, denk bijvoorbeeld aan een kapper die per week tientallen mensen knipt).
2. Verblijfsrecht als ZZP'er (freelancer) aanvragen (de aanvraagperiode bij IND lang en complex (kennis van arbeidsmarkt nodig en vaak wordt er een advocaat voor gevraagd. Bovendien zijn de toelatingseisen streng en daardoor niet toepasbaar voor vele ZZP'ers uit Oekraïne).
3. Werken in loondienst bij een bedrijf waar ze hun beroep kunnen uitoefenen (maar dit mist flexibiliteit en het "eigen baas zijn" waar veel mensen naar op zoek zijn).
4. In loondienst bij een payroll bedrijf (maar dan gelden bovenstaande belemmeringen).
5. Informeel het eigen beroep uitoefenen buiten de kaders van de wet (en hiermee een instabiele situatie zonder bescherming).

Oekraïense organisatie OPORA Foundation voert een lobby op dit onderwerp om ZZP-schap op een veilige manier beschikbaar te maken voor deze groep.

4.6 Huisvesting

Een dak boven je hoofd is een basisbehoefte en basisrecht. Het zorgt voor een gevoel van veiligheid en stabiliteit. Goede huisvesting(omstandigheden) zijn essentieel voor een goede integratie. De omstandigheden beïnvloeden namelijk de mate waarin iemand zich thuis voelt, de kans op sociale verbondenheid in de wijk, maar ook welke toegang mensen hebben tot andere belangrijke basisbehoeften, zoals de toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en werkgelegenheid.

Overkoepelende inzichten en observaties

- Van de vragen die we binnen hebben gekregen in onze helpdesk en de vragen die in het actieonderzoek naar voren kwamen, staat huisvesting met stip op nummer 1. Het urgente karakter van huisvesting –een dak boven je hoofd als basisbehoefte en voorwaarde voor veiligheid en stabiliteit– in combinatie met de wooncrisis die niet alleen voor nieuwkomers maar Nederland als geheel geldt, de opvangcrisis die o.a. met de situatie in Ter Apel tot een hoogtepunt kwam en de tijdelijkheid van de korte termijn oplossingen (zoals huisvesting bij gastgezinnen) maakt dat dit onderwerp voor veel stress en onzekerheid heeft gezorgd en blijft zorgen.
- Voor mensen zelf is het in veel gevallen onduidelijk wat zij zelf kunnen doen in het vinden van huisvesting, ze zijn hierin grotendeels afhankelijk van de informatievoorziening vanuit de overheid / gemeente, ook vanwege onbekendheid met het systeem in Nederland en wat de verschillende manieren zijn om toegang te krijgen tot huisvesting.
- Gebrek aan toegang tot (veilige en stabiele) huisvesting is een mensenrechtenschending en levert bovendien gevaarlijke situaties op. Er zijn talloze succesverhalen van huisvesting bij gastgezinnen maar helaas ook verhalen waarbij dit niet goed is gegaan, zeker in de beginperiode waarin veel informeel geregeld werd via facebookgroepen en mensen die zelf Oekraïense mensen ophaalden bij de grens. Zo ook

binnen ons actieonderzoek: een van de vrouwen die wij ondersteunen bevindt zich in een kwetsbare positie omdat haar 'sociale vangnet' in Nederland beperkt is. Haar kamergenoot (die tevens huiseigenaar is) heeft misbruik gemaakt van het gegeven dat mevrouw relatief weinig mensen in Nederland kent (en zich daardoor in een kwetsbaardere positie bevindt). De kamergenoot heeft haar veiligheid en privacy aangetast. Uiteindelijk hebben contacten via haar werk ervoor gezorgd dat zij een andere plek kon vinden. Dit laat zien hoe belangrijk sociale contacten zijn voor het creëren van een soort back-up / sociale veiligheid.

- Het gebrek aan een lange termijn visie op huisvesting voor (deze groep) nieuwkomers zorgt ervoor dat dit een bron van onzekerheid blijft voor mensen die nog niet de capaciteit hebben om privaat te huren. De inzichten die specifiek over "relocatie" opgehaald zijn, worden hieronder apart benoemd.
- Mensen hebben de mogelijkheid zelf voor een gemeente te kiezen, als ze zelf hun huisvesting kunnen regelen. We zien dat het hebben van sociale contacten in een bepaalde gemeente hierbij van groot belang is. En wanneer de situatie van iemand verandert of iemands plannen voor de toekomst veranderen, kan diegene zich indien diegene in staat is zelf een woning te vinden, zich in een andere gemeente vestigen. Dit heeft een bepaalde flexibiliteit en autonomie tot gevolg die anders is dan bij nieuwkomers die onder de Wet Inburgering vallen en vanuit een AZC worden toegewezen aan een bepaalde gemeente.

Over de verschillende vormen van opvang

- De situatie waarin heel veel mensen tegelijkertijd in Nederland aankwamen en er noodoplossingen gecreëerd moesten worden, maakt dat we in deze context veel uiteenlopende vormen van huisvesting hebben kunnen onderzoeken. Onder deze vormen vallen:
 - Een gastgezin, formeel via bijvoorbeeld TakeCareBNB.
 - Een gastgezin, informeel via eigen netwerk / een facebookgroep.
 - Opvang bij eigen familie / kennissen.
 - Hotels en vakantieparken.
 - Gemeentelijke geregelde opvanglocaties (onderscheid grote / kleine gemeenten en grootschalige / kleinschalige opvang).
 - Private huisvestingsinitiatieven (*zie casus in onderstaand tekstblok*)

- Het is nog te vroeg om algemene uitspraken te kunnen doen over de werkzame elementen in deze verschillende vormen van opvang, maar de eerste inzichten laten in ieder geval in lijn met onze verwachting zien dat kleinschalige opvang waarbij ingezet wordt het leggen van contacten met de lokale gemeenschap positiever ervaren wordt door zowel nieuwkomers zelf als buurtgenoten en gemeenten.
- Ook is het interessant verder in te zoomen op de verwachting dat opvang bij een gastgezin het leggen van lokale contacten en een “onderdompeling in de Nederlandse samenleving” vergemakkelijkt. In een deel van de casussen (zowel via actieonderzoek als de helpdesk) blijkt namelijk het tegenovergestelde.
 - Omdat dienstverlening in de vorm van activiteiten, ondersteuning en donaties met name gefocust is op de opvanglocaties, bereiken dit de mensen in gastgezinnen niet of nauwelijks waardoor zij hier minder gebruik van kunnen maken.
 - Bovendien zorgt de tijdelijkheid van het verblijf bij een gastgezin (tot max 6 maanden) ervoor dat mensen die wel investeren in het settelen in de lokale context, de kans lopen dat ze na 6 maanden weer op een compleet andere plek terecht komen en weer vanaf 0 moeten beginnen.
- Het is opgevallen dat de mate waarin mensen toegang hadden tot informatievoorziening vanuit de overheid of organisaties ook samen hing met de manier waarop zij gehuisvest waren. Zo werden voor veel officiële communicatie opvanglocaties als belangrijkste centrale punten gebruikt (bijvoorbeeld toen de IND langsging bij verschillende opvanglocaties in het land zodat mensen een afspraak konden maken voor het verkrijgen van de sticker). Dit betekent dat mensen in gastgezinnen minder direct op deze kanalen aangehaakt waren. In veel gevallen werd dit opgevangen door het verdere verspreiding van informatie via informele netwerken, zoals Telegram kanalen, maar het gevaar hierbij is wel dat de informatie van mond-tot-mond kan vervormen en er ook niet kloppende info verspreid wordt.
- Het blijkt dat het organiseren van opvang, zeker voor kleinere gemeenten, uitdagend kan zijn en veel vraagstukken op kan leveren die mogelijk nieuw zijn voor de gemeente. Bij een casus waarbij wij betrokken waren, waarbij drie jongeren de opvang van een kleine gemeente uitgezet werden, bleek dat deze gemeente geen protocollen had voor de handelingswijze wanneer er conflictsituaties ontstaan in de

opvang. De betrokkenen vanuit de opvang geven aan: “Wij hebben dit nog nooit meegemaakt, wij weten niet hoe we dit aan moeten pakken.”

- Het valt ons op dat in veel vormen van opvang weinig aandacht wordt besteed aan het bouwen van een community en het inrichten van infrastructuur om een community tot stand te brengen, tussen bewoners zelf en met de lokale gemeenschap daaromheen. Een van de social workers die wij spreken geeft aan dat hun gedachte was: als je 100 mensen bij elkaar zet, ontstaat er wel verbondenheid, maar dat was niet waar, niet vanzelf althans.

Opvang als burgerinitiatief “it takes a village” – een casus

In een kleine gemeente in het zuiden van het land volgen we een echtpaar dat, met ondersteuning vanuit de buurt, het heft in eigen handen neemt en een private opvanglocatie start. Gedreven vanuit de motivatie om te willen helpen en het directe contact dat ze hebben met een buurvrouw die al eerder uit Oekraïne naar Nederland verhuisde, wiens familie in Nederland aankomt tijdens de eerste maanden van de oorlog, wordt een plan gemaakt om op het eigen land van het echtpaar een viertal mantelzorgwoningen te plaatsen waar vier Oekraïense gezinnen zelfstandig in kunnen wonen.

Wat kunnen we leren van dit initiatief? Waar is dit echtpaar tegenaan gelopen? Wat zijn de werkzame elementen die te identificeren zijn in hun aanpak? En zou dit een (deel)oplossing kunnen vormen voor het gebrek aan opvangplekken?

Er lijken drie ingrediënten heel belangrijk bij het starten van een particulier opvanginitiatief:

1. Financiële middelen en planningscapaciteit (in staat zijn aanvragen van vergunningen en bestemmingsplan maken)
2. Een netwerk binnen de gemeente en toegang tot de juiste personen binnen de buurt en de lokale gemeenschap
3. Het betrekken van lokale organisaties en bedrijven

Het hebben van financiële middelen en de capaciteit om een plan te maken zijn randvoorwaarden. Daarna is het hebben van een netwerk essentieel. In de kleine gemeente heeft het echtpaar lijntjes met de wethouder en kunnen ze direct contact opnemen met verantwoordelijke ambtenaren. Het echtpaar geeft zelf aan “verstrengeld te zijn geraakt in bureaucratisch gedoe”, maar ons valt op dat ze de juiste personen wel direct kunnen benaderen terwijl dit bij grotere gemeenten echt heel anders zal zijn. Het echtpaar betreft in een vroeg stadium omliggende bedrijven bij het initiatief, van het organiseren van meubels tot het aanleggen van het voetpad, zodat ook lokale bedrijven hun bijdrage kunnen leveren. Tot slot heeft het organiseren van huisvesting impact op een dorp: er komen zeker 16 extra mensen op het landgoed wonen. Daarom heeft het echtpaar vanaf dag 1 het idee gedeeld met buurtgenoten en hen bij elke actie meegenomen om het draagvlak te vergroten. Dit is enerzijds belangrijk om draagvlak te creëren in het voorbereidende proces (bezwaren bij de gemeente kunnen immers een streep door de plannen zetten). Anderzijds is het op de lang

termijn belangrijk voor als er daadwerkelijk gezinnen wonen, zodat er beroep gedaan kan worden op de buurtgenoten om ondersteuning te bieden.

Obstakels en vragen

- Hoewel het gelukt is de buurtbewoners te betrekken bij het initiatief en verbindingen met buurtbewoners en lokale bedrijven het tot een succes gemaakt hebben, merkt het echtpaar dat de gezinnen zelf als ze eenmaal intrek nemen in de woningen nog niet echt de verbindingen met de buurtbewoners aan gaan.
- De grootste uitdaging, noemt het echtpaar, is de nabijheid: een balans vinden tussen willen helpen en tegelijkertijd een zekere afstand willen bewaren.
- Ook heeft het echtpaar vragen over het organiseren van mentale ondersteuning voor de gezinnen, in preventieve zin als een soort maatschappelijke begeleiding. Dit is iets dat ze niet zelf kunnen bieden, maar ook vanuit de gemeente wordt hier geen ondersteuning in geboden.
- Op systeemniveau komen ze het volgende knelpunt tegen: Als je een woning verhuurd mag je 2x jaarcontract en daarna moet je een permanent contract aanbieden, maar in de constructie van het echtpaar moeten de gezinnen na 3 jaar uit de woningen omdat ze deze dan doorverkopen aan de woningcorporatie. Deze regeling bestaat om huurders te beschermen, maar werkt in deze context dus juist belemmerend.
- De samenwerking tussen de verschillende partijen die invloed hebben op het doen slagen van het initiatief kan ook beter. De les is dat als je een goede aanpak wilt ontwikkelen, het goed is om vanaf het begin in kaart te brengen welke partijen daar invloed op hebben (buurtbewoners, gezinnen die er komen wonen, wethouder, ambtenaren, woningcorporatie), deze partijen samen te brengen en dit als startpunt te nemen. Het echtpaar heeft nu met al deze partijen afzonderlijk contact opgenomen, voor een eventueel vervolg zou het veel sneller gaan als iedereen in 1x samen zou komen.

Het perspectief van de gemeente

We spreken ook met de verantwoordelijke wethouder om meer te leren over wat er nodig is een soortgelijk initiatief te laten slagen en hoe de gemeente hiermee om is gegaan. Hierin vallen vier dingen op:

1. De wethouder geeft aan dat gemeenten meer gebruik zouden moeten maken van “beleidsvrije ruimte” om alternatieve manieren van huisvesting te ondersteunen. Hij verwijst hierbij naar een oproep van minister De Jonge om meer gebruik te maken van zogenaamde “kruimelregelingen” (kleinere projecten die niet binnen de ruimtelijke verordening passen maar waarvoor je een uitzondering mag maken). Hij kan echter niet uitleggen wat die ruimte precies is en wat dit voor mogelijkheden biedt. Dit zou kunnen betekenen dat gemeenten niet voldoende kennis en concrete voorbeelden over de mogelijkheden in huis hebben om effectief gebruik te maken van de beleidsvrije ruimte.
2. Het particuliere initiatief past niet binnen het bestemmingsplan. Daarom was het lastig om een vergunning te verlenen. Vanuit ambtelijk apparaat werd eerst een negatief besluit genomen. De wethouder geeft aan dat het college van B&W eigenlijk altijd meegaat in het advies dat wordt gegeven, misschien leggen zij het advies 1x per jaar naast hen neer. We vragen wat dit keer de reden was om het advies niet over te

nemen. De wethouder geeft aan dat hij het mooi vindt dat dit initiatief vanuit burgers wordt opgezet en dat hij vertrouwen heeft in dit specifieke echtpaar dat het een succesvol initiatief wordt. Persoonlijke relaties en vertrouwen tussen burgers en bestuurlijke omgeving worden meegenomen in de afweging om een plan door te laten gaan. In grotere gemeenten is deze persoonlijke relatie er vaak niet. Kan de kans van slagen dus belemmeren.

3. We vragen de wethouder wat hem gedurende dit proces is opgevallen, wat nieuw voor hem was. Hij geeft aan dat hij is geschrokken van de kilheid van de bureaucratie. Volgens hem was er vanuit ambtenaren geen inlevingsvermogen, weinig empathie. Ze handelen de aanvragen allemaal op een soortgelijke manier af. De wethouder heeft niet een idee hoe dit veranderd kan worden. "Misschien is het goed om de volgende keer vooraf een stuk duidelijker te zijn hoe we er bestuurlijk in staan."
4. Waar liggen volgens de wethouder de kansen voor andere gemeenten om particulieren initiatieven te steunen?
 - a. Zorg dat je als bestuur duidelijk stelling inneemt als je wil dat het initiatief wordt opgezet en communiceer dit naar de ambtenaren.
 - b. Ga met alle partijen aan tafel aan het begin van het proces om in kaart te brengen waar de knelpunten zitten en hoe je die kunt oplossen. Maak direct een plan.
 - c. Zorg dat het duidelijk is bij wie de risico's liggen en hoe je die zo goed mogelijk kan beperken (dus bijv. Het echtpaar en de woonstichting zijn verantwoordelijk voor het weghalen van de woonunits na 3 jaar en het herplaatsen van de units op een andere plek, het liefste op een plek in de gemeente die past binnen het bestemmingsplan).

Over relocatie

- Bijna alle mensen die we spreken hebben te maken met relocatie: het worden overgeplaatst naar een nieuwe vorm van huisvesting of het zelf op zoek moeten naar een ander onderkomen.
- Met name de tijdigheid van opvang in gastgezinnen waar zeker in de beginperiode vanuit de regering erg op is ingezet, roept vragen op over de houdbaarheid op de lange termijn en de manier waarop dit het mentale welzijn van mensen beïnvloedt. Als de opvang bij een gastgezin ophoudt, hebben mensen het gevoel er weer helemaal alleen voor te staan. Ook al heb je in de gemeente allerlei dingen op poten gezet (zoals in een van onze casussen: werk, taalles, spreekuur, netwerk opgebouwd, volleybal), zijn dat geen redenen voor de gemeente om binnen dezelfde gemeente iets te zoeken voor deze persoon. Is particuliere opvang op de langere termijn wel voordelig voor de nieuwkomer zelf? Je probeert deel te nemen aan de samenleving maar als dat ophoudt moet je weer iets nieuws zoeken – grote kans dat je ergens anders wordt gehuisvest.

- De mogelijke paden die iemand kan nemen om een nieuwe plek te vinden zijn bij mensen onbekend of onduidelijk. Bovendien blijkt het, in het kader van relocatie, belangrijk om coördinatoren van opvanglocaties te kennen. Dit zijn mensen die als ze de mensen waarom het gaat persoonlijk kennen, meer bereid zijn om extra stappen te zetten en een plek voor iemand te vinden. In meerdere casussen is het naar voren gekomen dat het mensen vanuit een gastgezin niet lukte een volgende stap te zetten, maar vanuit een opvanglocatie (vanwege de mogelijkheid om daar meer in verbinding te staan met coördinatoren) wel.

Relocatie voorbeeld vanuit een casus

Mevrouw verbleef binnen een gastgezin (familieid) en had vragen over huisvesting. Zij en haar familie hebben zich tot een zekere mate geaard op een plek en vragen zich af of wat de kans is om huisvesting in de buurt te vinden. De informatiebronnen waar zij beschikking toe hebben (als buitenstaander van een opvang) vertellen vooral: de toekenning van huizen is willekeurig en je hebt hier geen invloed op. Vervolgens komt mevrouw vanuit het gastgezin (haar familieleden) in een opvang. In de opvang leert ze uit de dagelijkse praktijk dat een bepaalde mate van invloed (informeel) mogelijk is binnen de structuren van de opvang. (er kan iets worden geregeld voor haar moeder die naar NL komt en ze kan haar wens voor opvang in een bepaalde buurt ook uiten). Vanaf het moment dat ze in de opvang gehoord wordt door professionals die met haar meedenken, heeft ze geen vragen meer over huisvesting aan ons. In deze semi-informele structuren krijgt ze tot een zekere mate grip op haar eigen perspectief. Iets wat ze miste in toen ze in het gastgezin buiten de structuren van de opvang was geplaatst. Buiten de opvang lijken kansen op de particuliere of sociale woningmarkt voor mevrouw te onbereikbaar, en grip op plaatsing binnen een opvang lijkt ook buiten bereik. Terwijl vanaf het moment dat mevrouw in de opvang verblijft, enige vorm van grip over 'vervolgopvang' mogelijk is. Lijkt meer autonomie te worden ervaren binnen een door-de-gemeente-opgezette-constructie dan binnen een-zelf-georganiseerde-constructie.

- In meerdere gemeenten waar de mensen die we vanuit het actieonderzoek ondersteunen verblijven, is er een centraal "relocatie punt" georganiseerd. Opvallend is dat hier in alle gevallen een strategie gevolgd wordt van lage verwachtingen scheppen via communicatie. Zo geeft iemand die op het relocatie punt in Rotterdam werkt aan: "We communiceren dat er helemaal geen plekken zijn in Rotterdam, maar we kijken wij altijd met iemand mee en proberen toch naar oplossingen te zoeken. Afhankelijk van de situatie en de opvangcapaciteit van die dag valt er soms toch nog iets te regelen." Dit maakt dat de communicatie over het toewijzingsproces voor mensen niet helder is en mensen in sommige gevallen te lang in een onhoudbare situatie zitten omdat zij

denken dat er geen kans bestaat dat ze via aanmelding bij het centrale aanmeldpunt in Rotterdam kunnen blijven.

- Eenzelfde strategie (weinig informatie geven om conflict te vermijden) werd ook ingezet in een casus die we volgde waarbij mensen verhuisden van een hotel naar een gemeentelijke opvanglocatie met containerwoningen (*zie uitwerking bij sociale connecties*) met veel onzekerheid, stress en weerstand als gevolg.
- Bovendien is de werkwijze en dienstverlening van deze punten veelal niet transparant en is het daardoor niet duidelijk wat zij nou precies kunnen doen, bij mensen zelf en bij instanties die hiernaar (eventueel) naar doorverwijzen. Zo wil een vrouw die wij in Rotterdam ondersteunen graag weten of ze haar voorkeuren kan doorgeven voor haar huis bij het HSP (humanitarian servicepoint). Maar hoe deze dienstverlening eruit ziet is onbekend. Het HSP is niet online te vinden of telefonisch te bereiken.

Een bezoek aan het relocatie loket

Ook in Amsterdam is een relocatie loket opgezet: een samenwerking van het Rode Kruis en TakeCareBNB. Met drie mensen die wij ondersteunen vanuit het actieonderzoek brachten we een bezoek aan dit loket. De volgende dingen vielen ons op:

- Vindbaarheid: het loket zit verstopt in een hotel en heeft nog steeds geen structureel spreekuur. Er is nergens een bord of informatie met waar je moet zijn, dus om het loket te vinden is het nodig om op de werknemers van het hotel af te stappen (drempel, zeker als je de taal niet spreekt) en te vragen naar wat je nodig hebt. Niet alle werknemers weten van het bestaan van het loket, dus de vraag moet meerdere keren doorverwezen worden naar de leidinggevende.
 - Verschil online / fysiek aanmelden: gemiddeld voeren we, samen met de mensen die we ondersteunen, gesprekken van 20-30 minuten. De vragenlijst wordt doorgelopen en er wordt doorgevraagd bij vragen. Het is duidelijk dat een fysieke afspraak de mogelijkheid biedt om meer toelichting te geven en je "case te maken" dan het invullen van het online formulier.
 - Verwachtingsmanagement: bij een fysieke afspraak gebeurde de toelichting over wat mensen kunnen verwachten ook veel beter dan online, omdat er uitgelegd kon worden waarom het mogelijk lang kan duren.
-
- De mogelijkheid om autonomie uit te oefenen over het proces van relocatie, is sterk afhankelijk van de uitgangspositie van de persoon of het gezin. Bij een van de casussen zien we dat een matcher van het relocatie bureau een match vindt terwijl het gezin nog bij het eerdere gastgezin verbleef, dit gaf meer tijd om iets passends te vinden. Toen wij dit idee eerder voorlegde aan andere professionals gaven zij aan: 'zo

gaat de procedure niet, mensen moeten zich altijd bij het centrale aanmeldpunt melden en daar vervolgens verblijven totdat er een ander verblijf is gevonden'. Er lijkt dus iets te zijn veranderd in de uitvoering. De toegenomen flexibiliteit werkte goed voor zowel de matcher (meer tijd om iets goeds te vinden en echt aan te kunnen sluiten bij de behoeftes van meneer en moeder), als voor meneer en moeder. Vanuit het gastgezin hebben meneer en moeder meer ruimte om bijvoorbeeld een niet-passend aanbod te weigeren, omdat de plek waar ze verblijven iets zegt over de machtspositie tussen hen en de gemeente. Verblijvend in het centrale aanmeldpunt van de gemeente is deze machtsrelatie anders dan wanneer ze bij een gastgezin verblijven. Hoewel de situatie bij het gastgezin niet lang houdbaar was, ligt de keuze toch bij het gezin: een ruimte accepteren of manieren vinden om verblijf bij gastgezin voor een iets langere periode houdbaar te houden.

4.7 Onderwijs

Toegang tot het onderwijssysteem is een belangrijke indicator en zorgt ervoor dat mensen beter kunnen integreren. Onderwijs creëert namelijk kansen op de arbeidsmarkt, maar draagt ook bij aan brede sociale verbondenheid, het leren van de taal en voor culturele uitwisseling en participatie. Scholen spelen ook een belangrijke rol op het gebied van zorg en welzijn. Scholen moeten ervoor zorgen dat elk kind een passende plek krijgt. Ook als het kind extra begeleiding en ondersteuning nodig heeft. Deze verplichting voor scholen heet zorgplicht. De zorgplicht geldt voor kinderen die al op school zitten en kinderen die worden aangemeld.

Belangrijkste inzichten en observaties over primair en middelbaar onderwijs

- Er zijn gemixte signalen over de voor- en nadelen van een klas met alleen Oekraïense kinderen versus gemixte klassen. Aan de ene kant is het fijn om educatie op eenzelfde niveau voort te kunnen zetten in het Oekraïens (bovendien volgt een groot deel van de kinderen ook nog het

Oekraïense curriculum, zeker tieners die de Oekraïense middelbareschool online af kunnen ronden) en aan de andere kant bevordert het contact met kinderen die Nederlands spreken het leren van de taal en het leggen van nieuwe contacten. Een minder genoemd effect dat we ontdekt hebben tijdens het actieonderzoek gaat over het wel of geen (tijdelijk) afstand kunnen nemen van de oorlog en het mentale welzijn van kinderen.

Een jonge moeder die wij binnen het actieonderzoek ondersteunen, vertelt over haar basisschooldochter die in een klas met mede-Oekraïners zat: *“ In de klas zaten kinderen van verschillende leeftijden. En de kinderen hebben de oorlog op verschillende manieren ervaren, sommige van dichtbij andere meer van horen. Er ontstonden verschillende bangmakende verhalen onder de kinderen. Toen mijn dochter Russisch op straat hoorde, schrok ze en vroeg ze me of ze haar nu gingen vermoorden. En ze vertelde dat klasgenoten zeiden dat een jongen in haar klas in Nederland vermoord was.”* Nu zit dochter in een klas met nieuwkomers uit verschillende landen en leert ze hier Nederlands. Hier is moeder tevreden over, dochter komt niet meer met dezelfde bangmakende verhalen over de Oekraïense oorlog naar huis.

- Meerdere mensen die wij gesproken hebben, gaven hun kinderen na school ook nog thuis onderwijs, aan de hand van lesmateriaal dat ze krijgen van de school in Oekraïne. Veel kinderen volgen dus een dubbel curriculum.
- Het toestaan van online volgen van onderwijs in thuisland is iets wat nu nieuw is binnen het nieuwkomersonderwijs. Eduard Nagel (OCW) vertelde dat onderwijsinstanties vrij in te vullen beleidsruimte hebben en dat dit nog nooit eerder zo breed is ingezet om online onderwijs te volgen in land van herkomst.
- Er zijn aanzienlijke verschillen tussen het Oekraïense schoolsysteem en het systeem in Nederland, die belangrijk zijn om in acht te houden. Zo krijgen Oekraïense kinderen al vanaf dat ze zes jaar oud zijn huiswerk mee. Dat dit in Nederland niet gebeurt, wekt bij sommigen kinderen (en ouders) de indruk dat het niet serieus is. Ook qua taal en met name de intonatie en het volume van het uitspreken van de taal, zijn er verschillen. Zo spreken we in het kader van actieonderzoek met een Oekraïense kinderpsycholoog die burn-out klachten bij Oekraïense kinderen signaleert: niet omdat zij het spannend vinden om naar school te gaan, of omdat het te moeilijk is, maar omdat zij het gevoel hebben dat ze iets niet goed doen of de docent boos op hen is omdat docenten in Nederland harder blijken te praten dan in Oekraïne. “Met name als er

een vraag herhaalt wordt, gebeurt dit vaak op een luidere toon, die stress veroorzaakt bij de kinderen”

- Om onderwijs zo snel mogelijk toegankelijk te maken, is er in klassen veel gebruik gemaakt voor de inzet van Oekraïense docenten en Oekraïense moeders (zonder docentervaring) die als klassenassistent aan de slag gingen, bijvoorbeeld door de lessen te vertalen. Het voordeel hiervan is dat kinderen op hun eigen niveau door kunnen leren, zonder dat ze eerst op een lager niveau teruggezet worden om eerst Nederlands te leren. Dit roept de vraag op of dit soort constructies ook werkzaam zijn indien mensen langer in Nederland blijven (en het leren van de Nederlandse taal voor kinderen belangrijker wordt omdat hun perspectief verandert van een kort verblijf naar een leven opbouwen in Nederland) en of een dergelijke invulling van een [positieve meertalige leeromgeving](#) iets is dat ook voor nieuwkomers kinderen met andere achtergronden ingezet zou kunnen worden.
- Daarnaast kan een dergelijke constructie er ook voor zorgen dat Oekraïense docenten en Oekraïense moeders (zonder docentervaring) een stap kunnen zetten richting duurzaam werk en het inzetten van hun ervaring en skills op de arbeidsmarkt, zonder dat taal of diplomawaardering een obstakel vormt.

Belangrijkste inzichten en observaties over vervolgonderwijs

- Oekraïense kinderen in het laatste jaar van de Oekraïense middelbare school wordt de optie geboden om hun jaar af te maken en hun diploma online te halen. Dit maakt dat een grote groep tieners dubbel school volgt (het Nederlandse systeem en het Oekraïense systeem).
- Oekraïense tieners die de Oekraïense middelbare school hebben afgerond, hebben toegang tot een universitaire studie en kunnen zich dus inschrijven op een universiteit. Hiermee krijgen zij de kans om de hele ISK / ROC route die voor tieners die onder de Wet Inburgering vallen de standaard is, te omzeilen en direct op niveau door te kunnen gaan in een Engelstalige studie. Zij kunnen zo direct meedraaien in het onderwijssysteem waardoor ook andere deuren openen. Waaronder de mogelijkheid tot het opbouwen van een informeel netwerk. De focus ligt dan op meedoen in de samenleving. Het leren van de Nederlandse taal zal vast een rol gaan spelen, maar dan als een aspect dat ten dienste van 'meedoen in de samenleving staat' (in plaats een hyperfocus het leren van de Nederlandse taal en dan pas echt mee kunnen doen in de

samenleving). Dit roept de vraag op of dit ook voor tieners met een andere achtergrond tot een optie gemaakt moet worden.

- Hoewel universiteiten het collegegeld voor Oekraïense nieuwkomers verlaagd hebben, lopen “derdelanders” die wel al een BSN hebben tegen heel erg hoog (internationaal) collegegeld op.

Onderwijs en ondersteuning voor kids met special needs

- Binnen het actieonderzoek ondersteunden wij een jonge moeder met een zoontje op het autistisch spectrum bij het vinden van passend onderwijs. Het zoontje is goed terecht gekomen, maar het was een lange zoektocht waarbij meerdere gespecialiseerde scholen een ontmoeting met moeder en zoontje afgewezen hebben. Het blijkt dus extra belangrijk om goed te monitoren of voor deze groep kinderen het recht op onderwijs geborgd wordt.

4.8 Zorg en welzijn

Iemands gezondheid, lichamelijk en geestelijk, beïnvloed de mogelijkheid tot sociale participatie en deelname op gebied van werk en onderwijs. Toegang hebben tot de juiste zorg- en sociale diensten is dus essentieel, maar bij nieuwkomers helaas niet vanzelfsprekend. Hieronder lichten we aantal sub-thema's toe die in verband staan met (toegang tot) de juiste zorg voor nieuwkomers. Het gaat om de sub-thema's: systeemstress, regievoeren, toegang tot de huisarts en mobiliteit.

Belangrijkste overkoepelende inzichten en observaties

- Zeker in de beginfase heerst er verwarring over waar bepaalde verantwoordelijkheden liggen als het gaat om de toegang tot zorg. Zo probeerden wij voor een van de mensen in het actieonderzoek bij het maken van een tandartsafpraak de officiële route te volgen (veiligheidsregio → tandarts) maar werden we uiteindelijk via de veiligheidsregio doorgestuurd naar een opvangcentrum, naar de gemeente, naar VluchtelingenWerk Nederland (“zei de gemeenten dat

WIJ daar verantwoordelijk voor waren!?”). Uiteindelijk hebben we direct een tandarts gebeld en hebben we een afspraak kunnen maken. Zeker voor mensen die nog niet gewend zijn het Nederlandse zorgsysteem te navigeren, is het lastig als genoemde routes in de praktijk niet werken.

- In eerder actieonderzoek (naar de toegang tot zorg in Breda) kwamen we er achter dat het bestaan en de beschikbaarheid van zorgdiensten niet automatisch betekent dat mensen ook toegang hebben tot deze diensten. Toegang wordt ook voor Oekraïense nieuwkomers op verschillende manieren belemmert, bijvoorbeeld door de taalbarrière (niet goed in staat zijn het probleem uit te leggen of niet serieus genomen worden), verschillen in zorgsysteem (bijvoorbeeld onbekendheid met de doktersassistent als “poortwachter” voor een afspraak met de huisarts, of de opzet waarbij er altijd een verwijzing van de huisarts nodig is) en niet voldoende informatie over het systeem om hierin te navigeren en te weten waar je moet zijn. Deze belemmeringen, in combinatie met meer praktische obstakels zoals de lange wachtlijsten bij huisartsen die het in sommige regio’s heel lastig maakt om je ergens in de schrijven, maken dat er lang niet altijd toegang is tot de benodigde zorg.
- Een vrouw die wij ondersteunen heeft al 4 jaar last van een hoge bloeddruk. Ze legt haar klachten uit aan de huisarts. “Dat komt vast door de stress van de oorlog”- oppert de arts meteen, zonder door te vragen. Dit laat zien dat deze huisarts “vluchteling” als dominant frame gebruikt om de klachten van deze vrouw te interpreteren.
- Omdat de cultuur- en taalbarrières een rol spelen bij een afspraak met de huisarts, raden wij mensen nu aan om minstens twee keer zoveel tijd te boeken bij een huisarts om voldoende tijd te hebben om het probleem echt te kunnen bespreken. Deze tijdsvenstering in het begin zal lonen op de langere termijn. Door het gezondheidsvraagstuk eerst goed te onderzoeken, zullen mensen sneller het juiste traject volgen. En neemt de kans af dat ze in een web van, voor hen, niet-relevante doorverwijzingen belanden.
- Het huisvestingsvraagstuk en relocatie roept vragen op over mogelijke mantelzorgconstructies. Een oudere vrouw die we ontmoeten woont in een gastgezin in Rotterdam en zal op korte termijn deze locatie moeten verlaten. Ze kan niet volledig voor haarzelf zorgen. Maar wordt hierin ondersteunt door haar informeel netwerk in Rotterdam. Door deze mantelzorgconstructie, hoeft mevrouw geen beroep te doen op de publieke gezondheidszorg. Maar als blijkt dat zij niet opnieuw in

Rotterdam gehuisvest kan worden zal de mantelzorgconstructie wegvallen en zal ze beroep moeten doen op de publieke gezondheidszorg. Hoe wordt hiermee omgegaan en speelt dit een rol bij het nadenken over relocatie? En bij relocatie in de buurt van het informele netwerk, wordt er dan rekening gehouden met de toegankelijkheid van de opvang voor meerdere mantelzorgers? (verschillende opvanglocaties door het land hebben verschillende regels rondom bezoek ontvangen door bewoners).

- Het is duidelijk dat een grote groep mensen behoefte heeft aan mentale ondersteuning in de eigen taal. Hoewel dit niet altijd in het eerste gesprek naar voren kwam (*zie verschillen zorgsysteem over het opbouwen van een vertrouwensband*) is het bij bijna alle mensen die wij gesproken hebben in een later stadium ter sprake gekomen. *Zie verdere uitwerking van het onderwerp mentale ondersteuning in onderstaand tekstblok.*

Verschillen in zorgsysteem

- Een van de vrouwen die wij ondersteunen vertelt dat ze in Oekraïne de ervaring heeft om bij de dokter direct doorverwezen te worden en makkelijk toegang te hebben tot medicijnen (zonder recept). In Nederland heeft ze andere ervaringen. Zo ging ze naar de dokter en had ze het gevoel te moeten pushen om een specialist te kunnen zien. Voor de medicijnen die ze normaal gesproken zonder recept haalt, is nu wel een recept nodig.
- Vanuit de mensen die wij in onze community over zorg bevragen en onze ervaring met de mensen binnen het actieonderzoek, blijkt dat Oekraïense mensen over het algemeen meer vertrouwen nodig hebben om echt open over hun (gezondheids)problemen te kunnen spreken. Een systeem dat ingericht is op efficiëntie (zo kort mogelijke afspraken, meteen to the point komen) biedt weinig tijd en ruimte om aan elkaar te wennen en die vertrouwensband op te bouwen.
- De “*paracetamol-approach*” waarbij de dokter ook dikwijls aangeeft om even af te wachten en te kijken of de klachten verergeren, kan door Oekraïense mensen geïnterpreteerd worden als het niet serieus nemen van de klachten. Dit is iets dat we overigens ook bij nieuwkomers met andere achtergronden veel tegenkomen.

Mentale gezondheid

- Gezondheidsorganisatie Pharos verwacht dat het aantal mentale problemen onder deze groep in de komende periode met 80% zal toenemen, omdat deze vaak pas naar boven komen als mensen een beetje gesetteld zijn, de basisbehoeften gecovered zijn en zij iets meer ruimte hebben om te na te denken.
- Op basis van onze observaties die we gecrosscheckt hebben met specialisten, blijkt dat het specifiek voor Oekraïense mensen lastig is om toe te geven dat ze ondersteuning nodig hebben, omdat:
 - De "I am not crazy, I don't need help" mentaliteit;
 - De "I am strong, I can handle everything" mentaliteit;
 - En omdat het idee heerst dat mentale ondersteuning erg duur is.
- Therapeuten die ondersteuning bieden aan Oekraïense nieuwkomers onderscheiden drie subgroepen:
 - Mensen die zo moe zijn van het vechten en volhouden dat ze geen hulp meer kunnen accepteren.
 - Mensen die de zo "hongerig" zijn voor hulp dat ze alles aannemen en proberen te krijgen.
 - Mensen die te verlegen of bescheiden zijn om hulp te vragen, of niet weten dat dit een optie is.
- Voor deze groepen werken verschillende vormen van mentale ondersteuning en het werkt goed om mensen deze opties voor te leggen zodat ze weten wat de mogelijkheden zijn en kunnen kiezen waar zij zich het meest comfortabel bij voelen. Ze variëren van formele ondersteuning via een doorverwijzen van de huisarts tot ondersteuning via online platforms, via lokale communities, via vrijwillige psychologen tot het volgen van groepsactiviteiten die niet direct als therapie omschreven worden maar wel een therapeutische werking kunnen hebben.

4.9 Vrije tijd

Vrije tijd is niet alleen een belangrijk middel om nieuwe connecties op te doen, de taal te leren en binding te vinden met de buurt maar ook een doel op zich. Mensen die vrije tijd hebben waarin ze dingen kunnen doen die hen energie

geven, voelen zich gezonder en blijer. Vrije tijd is dan ook een belangrijke indicator om te kunnen bepalen of iemand zich echt thuis gaat voelen in Nederland en hier zijn of haar weg kan vinden, ook buiten alle dingen die “moeten.”

Belangrijkste inzichten en observaties

- Hoewel het vaak niet de eerste dingen zijn waar mensen naar vragen, omdat vrijetijdsactiviteiten als minder urgent worden gezien dan bijvoorbeeld vragen over huisvesting, werk en gezondheid, hebben deze activiteiten wel een groot effect op de (mentale) gezondheid van de mensen die wij ondersteunen. Zo zien we dat kleine acties, zoals de mogelijkheid om een keer in de week yoga te doen of fietslessen te kunnen gaan volgen, voor zowel ontspanning als veel positieve energie zorgen. Omdat het niet de eerste dingen zijn waar mensen naar zullen vragen, loont het om na het bespreken van de meest urgente issues door te vragen naar waar iemand blij van wordt, wat iemands hobbies zijn en waar iemand energie van krijgt.
- Doordat het niet in de top van prioriteiten staat, zullen mensen ook minder moeite en tijd erin stoppen om dit op gang te zetten. Dit zien we ook terug bij de mensen bij wie we betrokken zijn. Ze willen graag dingen ondernemen die hun positieve welzijn bevordert (vrijetijdsactiviteiten), maar hebben geen tijd en energie om dit uit te zoeken. En vragen hier dan ook vaak niet naar bij ons. Maar wanneer we dit laagdrempelig aanbieden (en al wat uitzoekwerk etc als voorwerk hebben gedaan) geven mensen ons terug dat dit hen veel positieve energie brengt. Het blijkt dus belangrijk om na te denken over hoe vrijetijdsactiviteiten zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk aangeboden kunnen worden.
- Regelingen zorgen er in sommige gevallen voor dat juist de groepen die er het meeste baat bij hebben, uitgesloten worden van bepaalde activiteiten. Zo kunnen Oekraïners binnen de Richtlijn Tijdelijke Bescherming geen aanspraak maken op de stadspas in Amsterdam. Hierdoor blijven veel activiteiten onbereikbaar wanneer ze hier geen financiële middelen voor hebben, terwijl deze activiteiten juist een ingang kunnen zijn in nieuwe sociale contacten die cruciaal zijn voor hun algemeen welbevinden.
- Het gebrek aan naschoolse activiteiten voor tieners is een van de belangrijkste issues voor deze groep. Een van de tieners binnen het actieonderzoek geeft aan: “De taalschool is saai en duurt niet de hele dag, daarna verveel ik me.” Het is belangrijk om deze groep goed in het

vizier te houden en hen actief te betrekken bij lokale activiteiten zodat ze connecties op kunnen doen en zich kunnen binden aan de lokale context.

4.10 Taal

Een taal kunnen spreken, een taal begrijpen en kunnen communiceren in een taal is essentieel om contact te leggen, met andere mensen, maar ook met lokale en nationale instanties en om burgerplichten uit te kunnen voeren. Het begrijpen van culturele waarden, praktijken en overtuigingen bevordert bovendien de integratie tussen mensen met verschillende achtergronden. Het gaat dan enerzijds om praktische informatie over het dagelijks leven, als gewoonten en sociale verwachtingen.

Belangrijkste inzichten en observaties:

- Taal heeft een sterke emotionele component, zeker in de historische context van Oekraïne en Rusland waarbij tijdens de periode van Russificatie het spreken van Oekraïens jarenlang verboden werd en de taal als minderwaardig werd gezien. In de afgelopen jaren en zeker na het uitbreken van de oorlog, herclaimen Oekraïense mensen het Oekraïens als taal en onderdeel van hun onafhankelijke identiteit. Het alleen al horen van de Russische taal, kan bij Oekraïense mensen weerzin, boosheid en verdriet oproepen. Bijna alle mensen binnen ons actieonderzoek geven aan geen Russisch meer te willen gebruiken, het kleine deel dat alleen Russisch spreekt en geen Oekraïens geeft aan zich bezwaard te voelen om Russisch te spreken. Het is heel belangrijk om dit scherp te houden, omdat het zich uit in alledaagse situaties waar plots spanningen kunnen ontstaan: een welwillende werkgever kan bijvoorbeeld een vertaling aanbieden in het Russisch, ervan uitgaande dat dit handig is omdat vrijwel alle Oekraïners deze taal spreken, zonder stil te staan bij deze context. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor het belang van mentale ondersteuning in de eigen taal (en niet in het

Russisch). In een van de casussen die we opgepakt hebben blijkt ook dat er op opvanglocaties spanningen ontstaan tussen mensen die wel / geen Russisch spreken.

- Taal leek in de afgelopen maanden minder een issue dan bij andere groepen nieuwkomers die wij ondersteunen: werkgevers stelden zich veel flexibeler op wat betreft de taaleisen om aan het werk te kunnen, zorginstellingen werkten met vertaalapps en officiële informatie en communicatie werd niet alleen in het Nederlands maar ook in het Oekraïens beschikbaar gesteld en ingezet. De vraag is echter of dit op de langere termijn zo blijft. Onze verwachting is dat de behoefte zowel bij Oekraïense nieuwkomers (zoals hierboven beschreven) als bij overheidsinstanties, werkgevers en zorginstellingen, toe gaat nemen als duidelijk is dat mensen zich op de lange termijn in Nederland gaan vestigen.

Taal en toegang tot werk

In ons werk met andere groepen nieuwkomers neemt taal altijd een centrale rol in als we het hebben over de obstakels die nieuwkomers ervaren bij het vinden van een baan. Werkgevers stellen hoge taaleisen en haken in veel gevallen al af als iemands Nederlands net niet aan hun standaarden voldoet. In de inburgering staat het leren van de taal centraal als belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen aan de Nederlandse samenleving.

In de afgelopen maanden hebben werkgevers zich veel flexibeler opgesteld als het gaat om taal en leek het niet-spreken van Nederlands plots nauwelijks nog een belemmering.

Een mooi voorbeeld kregen we van een van de jonge vrouwen binnen ons actieonderzoek. Zij sprak geen Nederlands en amper Engels, maar wilde wel op zoek naar een baan. Met behulp van Google Translate schreef ze "Ik ben op zoek naar werk" op een briefje en is ze bij hotels in Amsterdam langs gegaan op zoek naar een baan. Op deze manier is ze aangenomen en kon ze als kamermeisje aan de slag.

Een belangrijke kanttekening bij deze observatie is dat er vanuit Oekraïense nieuwkomers zelf in de beginperiode met name behoefte was aan low-skilled banen waarin ze zo snel mogelijk aan de slag konden gaan. Wanneer de shift naar meer banen op het eigen niveau en het opbouwen van een bestaan in Nederland op de lange termijn plaatsvindt, is de verwachting dat de Nederlandse taal een belangrijkere rol gaat spelen. Tegelijkertijd zou het mooi zijn als de welwillendheid van werkgevers en de positieve ervaringen die tot nu toe opgehaald zijn met mensen direct toegang geven tot werk breder ingezet kunnen worden en er ook vanuit deze meer flexibele en "yes can do" houding gekeken kan worden naar nieuwkomers die wel onder de wet inburgering vallen in hun zoektocht naar een baan.

- Mensen zijn nu aangewezen op informeel taalaanbod, vaak aangeboden door vrijwilligers op niet-frequente basis, zoals in de vorm van taalbuddies en taalcafés. Informeel taalaanbod is een goede aanvulling op formeel taalaanbod. Maar door beperkte toegang tot dit laatste zijn mensen alleen aangewezen op informele manieren van leren. Dit blijkt onvoldoende, zeker vanuit de manier waarop mensen in Oekraïne gewend zijn te leren binnen het schoolsysteem, waar een grote waarde wordt gehecht aan het leren van de grammatica, schoolboeken en certificaten. Van ouders krijgen we terug dat ze het taalonderwijs niet serieus nemen, omdat er geen huiswerk is, geen boeken gebruikt worden en er geen officieel taalcertificaat aan verbonden is. Er is een grote behoefte aan formeel taalonderwijs waarbij informeel taalcontact als aanvulling gezien wordt.

De behoeftes mbt het leren van een taal van mensen uit Oekraïne worden sterk bepaald door drie factoren:

- 1) Of mensen zichzelf een langere tijd in NL zien wonen
- 2) Iemands taalvaardigheden, onder andere in het Engels, Nederland en Pools
- 3) Iemands werksituatie in Nederland, bijvoorbeeld een baan op eigen niveau, een instapbaan of werkzoekende.

Deze drie factoren veranderen over tijd en beïnvloeden de taalbehoefte van mensen. Grofweg kunnen 3 groepen onderscheiden, met verschillende leerbehoefte.

1) Mensen die geen NL of EN kunnen en nog geen werk hebben gevonden. Zij hebben behoefte aan intensief formeel taalonderwijs met een duidelijke link naar werk. Bijvoorbeeld een crashcursus vaktaal bij een werkgever waar ze aan de slag kunnen. Afhankelijk van of zij hun toekomst in Nederland voor zich zien, willen zij liever EN of NE leren. Vooral oudere mensen vinden het lastiger een toekomst in NL voor te stellen en zijn dan vooral gefocust op het leren van de Engelse taal.

2) Mensen die basis Engels spreken en een instapbaan hebben of geen werk hebben. Om werk te vinden op eigen niveau zijn ze vaak in eerste instantie gefocust op het verbeteren van de Engelse taal. Mensen vragen bijvoorbeeld om een taalbuddy om de Engelse taal mee te oefenen. Mensen die zichzelf een langere tijd in Nederland zien wonen, geven vaak aan in een later stadium de Nederlandse taal te willen leren. Om hier een sociaal netwerk op te bouwen.

3) Mensen die met hun Engels (of Poolse) taalvaardigheden werk hebben gevonden en hier voor nu tevreden mee zijn omdat de baan bijvoorbeeld aansluit bij eerdere werkervaringen. De mensen binnen deze groep die zichzelf een langere tijd in NL zien wonen, hebben vaak behoefte aan Nederlandse taallessen in de avonden.

Kanttekening: Net als vele andere behoeftes, zijn worden de leerbehoefte op het gebied van taal beïnvloed door zowel de mogelijkheid als de druk om te werken in Nederland. De ervaren druk heeft te maken met het beperkte leefgeld dat mensen krijgen. Hierdoor willen veel mensen zo snel mogelijk aan het werk.

5. Casusbeschrijvingen en bijbehorende doorbraken

In dit hoofdstuk worden kort de 20 casussen die we binnen het actieonderzoek opgepakt hebben omschreven en worden de doorbraken en *mapping* activiteiten per casus genoemd.

Casus 1: Mevrouw Y.

Y. is een 37-jarige vrouw met twee kinderen, nu woonachtig in een stad in Noord Holland nadat zij haar zwaar gebombardeerde stad ontvluchtte. Met hulp vanuit haar eigen netwerk weet ze een huis te huren en ze komt bij ons terecht met vragen die vooral gaan over toegang tot (speciaal) onderwijs: haar zesjarige zoontje heeft autisme zit al twee maanden thuis zonder enige vorm van onderwijs. Haar dochter krijgt maar 1x per week les als wij Y. ontmoeten, en Y. kan de transportkosten om haar dochter naar school te brengen met het openbaar vervoer niet betalen. Omdat de kinderen de hele dag thuis zijn en vooral het zoontje veel zorg nodig heeft, heeft Y. geen tijd voor zichzelf terwijl ze wel heel graag zou willen werken als kapper, zoals ze ook in Oekraïne deed. Haar mentale gezondheid lijdt hieronder.

Doorbraken

- Transport geregeld voor de dochter om naar school te gaan en gaat inmiddels vier dagen per week naar school.
- Toegang tot speciaal onderwijs geregeld voor het zoontje.
- Inzicht gegeven in de beschikbare regelingen en subsidies waar Y. aanspraak op kan maken voor extra ondersteuning voor haar zoontje en activiteiten voor haar kinderen.

- Een yoga abonnement voor Y. aangeschaft zodat ze in ieder geval 1x per week een moment voor zichzelf heeft.
- Tandartsafpraak voor de dochter.

Mapping

- Overzicht gemaakt van mogelijk naschoolse activiteiten voor de kinderen.
- Eerste contact gelegd met kapperszaken voor een introductie om hier in een later stadium aan het werk te gaan.
- Fietsles geregeld voor Y.
- Connecties gelegd met buurtnetwerken en Oekraïense online netwerken.

Casus 2: De jongen V.

V. is een 16-jarige tiener die met zijn moeder en jongere broertje bij een gastgezin in het centrum van Amsterdam woont. Hoewel ons contact begint met een vraag over huisvesting omdat de familie binnenkort het gastgezin moet verlaten, verschuift de prioriteit later naar het in kaart brengen van mogelijkheden voor V. om te gaan studeren in Nederland nadat hij zijn Oekraïense middelbare school online heeft afgerond.

Doorbraken

- In kaart brengen van relocatieproces, gezamenlijk bezoek aan "relocatiedesk" TakeCareBNB en Rode Kruis.
- Diplomawaardering in gang zetten voor V.'s moeder die een baan heeft gevonden in Nederland als docent maar op dit moment alleen de functie (en het salaris) van onderwijsassistent kan krijgen omdat haar Oekraïense diploma niet erkend wordt.
- Doktersbezoek voor het jongere broertje van V. die last heeft van allergie.
- In kaart brengen van studiekeuze voor V. (gezamenlijk gesprek hierover gevoerd en keuzes en verschillende wegen richting een opleiding toegelicht).

Mapping

- Fietsles voor de moeder van V.
- Mogelijkheden uitzoeken voor Nederlandse en Engelse lessen voor de moeder van V.
- Tennislessen voor de kinderen uitzoeken.

Casus 3: Mevrouw A.

Mevrouw A. is behalve de oorlog ook samen met haar zoontje huiselijk geweld ontvlucht. Zij wil graag naar vrienden in Australië maar heeft geen ID-kaart voor haar zoon omdat deze nog bij haar partner ligt. Ze ziet Nederland als tussenbestemming en weet niet hoe ze in Nederland antwoord kan krijgen op haar (juridische) vragen. Bovendien ontvangt ze nog geen leefgeld van de gemeente en heeft ze het daardoor financieel moeilijk.

Doorbraken

- A. in contact gebracht met het partij die gratis juridisch advies kan bieden en langer betrokken kan blijven. Op basis van het advies van deze partij heeft A. een weloverwogen beslissing kunnen maken en heeft ze uiteindelijk in Australië een visum gekregen.

Mapping

Activiteiten gestart toen nog niet duidelijk was hoe lang A. in Nederland zou verblijven, toen ze is vertrokken zijn deze activiteiten stopgezet.

- A. kreeg nog geen leefgeld: manier om dit snel te starten uitzoeken en contact leggen met de gemeente.
- Uitzoeken mogelijkheden voor het zoontje van A. voor dagbesteding / activiteiten.
- Mevrouw speelt professioneel piano, inschrijving conservatorium in gang gezet.

Casus 4: Mevrouw N.

N. is een fotograaf die hevige Russische aanvallen ontvluchtte met haar dochter en moeder, ze verblijven op het moment dat we hen ontmoeten bij een gastgezin in Amsterdam. N. maakt zich zorgen over haar baanperspectieven, omdat ze graag weer als zelfstandige fotograaf aan de slag gaat maar Oekraïense nieuwkomers nog niet het recht hebben om legaal als ZZP'er te werken in Nederland. Ook haar gezinssituatie geeft haar stress, omdat ze zich erg verantwoordelijk voelt voor haar moeder en de dynamiek in haar gezin ook verandert nu haar moeder bij haar en haar dochter inwoont.

Doorbraken

- Een uitgebreid onderzoek naar de mogelijkheden om via een andere constructie (bijvoorbeeld via payroll) aan de slag te gaan als ZZP'er. Dit heeft voor N. nog geen concrete oplossing geboden maar ze wil wel zelf

een actieve rol gaan spelen in de lobby om ZZP-schap voor Oekraïense nieuwkomers beschikbaar te maken. We hebben haar in contact gebracht met Opora Foundation die hiermee bezig is.

- Sticker in paspoort - informatie gedeeld en afspraak IND gemaakt.
- Netwerkactiviteiten - N. in contact gebracht met Amsterdamse fotografieacademie.
- Whatsappgroepen gedeeld zodat N. contact kan leggen met andere Oekraïense moeders die samen kinderopvang verzorgen.

Mapping

- In kaart brengen mogelijkheden toegang tot mentale ondersteuning voor moeder van N.
- In kaart brengen van mogelijke activiteiten voor de moeder van N. en het kindje van N.

Casus 5: Mevrouw U.

U. is een alleenstaande vrouw die in Oekraïne werkte als een modiefotograaf. Ze wil net als N. (casus 4) graag aan het werk als ZZP'er maar heeft hiertoe geen toegang. Ze werkt op dit moment in loondienst maar voelt zich hierin niet gelukkig, het past niet bij haar. Ook zou ze graag mensen willen leren kennen om zich meer te settelen in Amsterdam.

Doorbraken

- Een uitgebreid onderzoek naar de mogelijkheden om via een andere constructie (bijvoorbeeld via payroll) aan de slag te gaan als ZZP'er. Dit heeft voor U. nog geen concrete oplossing geboden maar wel meer duidelijkheid gegeven over de huidige situatie.
- Hulp bij maken van een afspraak voor de sticker in het paspoort en connectie met een buddy die kan ondersteunen bij het invullen van het IND-formulier.
- In contact gebracht met onze Oekraïense community en bijwonen van een van onze community events.

Casus 6 & 7: Relocatiecasus

We komen in contact met iemand die opgevangen wordt in een hotel waarin meer dan 170 Oekraïense nieuwkomers worden opgevangen. We merken op dat mensen veel dezelfde vragen hebben en besluiten een workshop te organiseren om in één keer meerdere mensen van informatie te kunnen

voorzien. Voordat de workshop plaats kan vinden wordt echter plots besloten dat de bewoners van het hotel worden verplaatst naar een opvanglocatie in een andere gemeente (niet in een hotel, maar in een AZC-achtige constructie met containerwoningen). We volgen dit proces als actieonderzoekers en halen hier inzichten uit.

Doorbraken

- Beantwoorden van vragen van de bewoners (over huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en werk) middels het Telegram kanaal dat zij delen.

Mapping

- In kaart brengen van de meest gestelde vragen.
- In kaart brengen van verschillende actoren die betrokken waren bij de verhuizing en het inrichten van de nieuwe opvanglocatie.

Casus 8 & 9: Opvang als burgerinitiatief

Voor een uitgebreide omschrijving van deze casus, zie het tekstblok op pagina 22. Voor het echtpaar dat de private opvang initieerde hebben we de volgende directe ondersteuning geboden:

Doorbraken

- Contacten leggen met omliggende bedrijven om te vragen of zij wilden ondersteunen door meubels te doneren.
- Toegezegd dat het echtpaar ons kan benaderen over een aantal maanden omdat zij behoefte hebben aan een "interviewgesprek" waarin ze van ons feedback en tips kunnen krijgen over de dingen waar ze tegen aan lopen.

Mapping

- Onderzoek mogelijkheden toegang tot mentale ondersteuning (voor de families die het echtpaar gaat huisvesten), verzamelen van best practices uit andere gemeenten.

Casus 10: Mevrouw A.

Mevrouw A. is een Oekraïense studente robottechnologie die ten tijde van het uitbreken van de oorlog een uitwisselingsprogramma volgt aan een technische universiteit in een ander Europees land. Ze heeft in Oekraïne nog 1 jaar studie te

gaan, maar kan na haar uitwisselingsprogramma niet naar Oekraïne terugkeren en wil dit vanuit Nederland afronden, in een stad waar ze ook mensen kent. Ze vraagt ondersteuning bij haar zoektocht naar een relevante baan of stage in Nederland.

Doorbraken

- In kaart brengen van relevante bedrijven, interessante mogelijkheden en organisaties die gerichte ondersteuning kunnen bieden.
- Aangeboden om een CV en sollicitatiebrief check te laten doen door een HR-manager en om een middag samen vacatures te zoeken.
- Informatie over regelgeving rondom het verhuizen van Duitsland naar Nederland onder de Europese richtlijn Tijdelijke Bescherming.

Mapping

- Lijst met relevante contacten in Rotterdam.

Casus 11: Mevrouw T.

Mevrouw T. contact ons via de Helpdesk met een dringende huisvestingsvraag omdat zij met haar kinderen het gastgezin waar ze verblijft moet verlaten. Ook wil ze graag ondersteuning bij het vinden van een baan. We maken de eerste connecties maar verliezen daarna het contact met T.

Doorbraken

- In kaart brengen van relocatieproces, mee geweest naar relocatieloket van TakeCareBNB en het Rode Kruis om een inschrijving te doen.

Mapping

- T. heeft interesse in naaien en wil hier graag iets mee doen. In contact gebracht met een atelier bij haar in de buurt

Casus 12: Mevrouw P.

Mevrouw P. heeft de Nigeriaanse nationaliteit en verbleef ten tijde van het uitbreken van de oorlog in Oekraïne. Hoewel zij de relevante documenten voor het verkrijgen voor de BSN vóór 19 juli heeft aangeleverd bij haar gemeente, heeft de gemeente deze nog niet verwerkt. Na 19 juli geeft de gemeente aan dat P. geen recht meer heeft op een BSN, omdat zij een "derdelander" is en de aanscherping van de regeling net is ingegaan. Ze heeft een baan aangeboden

gekregen maar omdat ze geen BSN heeft en dus ook geen bankrekeningnummer kan openen, is dit lastig.

Doorbraken

- Opzetten van een expertisenetwerk dat probeer uit te zoeken of er toch nog een mogelijkheid is voor P. om een BSN en dus verblijfsrecht te verkrijgen. Uiteindelijk blijkt een link met iemand van VluchtelingenWerk die haar intensief kan ondersteunen bij de procedure en het verzamelen van de juiste documenten de sleutel. P. heeft uiteindelijk haar BSN gekregen.
- In kaart brengen van andere opties om in Nederland verblijfsrecht te krijgen, indien de weg via de richtlijn Tijdelijke Bescherming niet lukt (zoals werkvisum).

Mapping

- Ooit zou P. wel weer terug willen naar Nigeria, als het daar veilig is voor haar. Link gemaakt met IOM voor als P. klaar is voor terugkeer.

Casus 13: Meneer D.

Eerder hadden we contact met D. via de helpdesk, toen hij en zijn vrienden bijna een opvanglocatie uitgezet werden omdat zij de Oekraïense nationaliteit niet hebben. Dit is tijdig teruggedraaid. Binnen het actieonderzoek ondersteunen we D. bij het uitzoeken van zijn rechten wat betreft toegang tot werk. D. heeft een andere plek gevonden om te verblijven (hij wilde graag weg uit de gemeentelijke opvang) en heeft zelf werk gevonden. Hier liep hij echter vast in de (foutieve) administratieve zaken die de werkgever van hem vroeg.

Doorbraken

- Contact opgenomen met- en informatievoorziening aan het uitzendbureau waar via D. een baan had gevonden, gesprek over rechten, plichten en regelingen. Duidelijkheid gecreëerd over welke documenten nu wel of niet te leveren zijn voor D. en hier een weg in gebonden met de werkgever. D. is inmiddels aan het werk.

Casus 14: Uitzetting opvang

Drie jonge mensen stonden een middag voor ons kantoor op de stoep omdat zij een opvanglocatie ergens in de provincie Friesland uitgezet waren. Er had een opstootje plaatsgevonden, waarna de politiek gebeld is en de burgemeester

opdracht gegeven heeft “hen de gemeente uit te zetten.” De jongeren weten niet waar ze terecht kunnen, omdat ze niet over de Oekraïense nationaliteit beschikken en het na 19 juli is, kunnen ze zich niet opnieuw in een andere gemeente registreren.

Doorbraken

- Directe acties gericht op de korte termijn: tas boodschappen gekocht, slaapplekken geregeld voor drie nachten om ruimte in te bouwen om de situatie goed te begrijpen en in basisbehoeften te voorzien.
- Contact gelegd en gesprekken gevoerd met alle stakeholders, uitkomst dat de jongeren tijdelijk ondergebracht werden in een opvanglocatie in een andere gemeente. Uiteindelijk werd besloten dat ze hier mochten blijven.

Casus 15: Familie K.

Familie K, een ouder echtpaar van 64 en 66 jaar oud verliet Oekraïne twee maanden nadat de oorlog startte met de hele familie. De hele familie woont in Nederland maar op verschillende plekken. Na een conflict met een vrijwilliger voelt het koppel zich niet veilig in het hostel waar ze nu verblijven. Ze hebben veel gezondheidsvragen en willen daarnaast ook activiteiten ondernemen en werk vinden.

Doorbraken

- Meneer K. heeft ernstige hartproblemen en moet een huisarts zien. Ingeschreven bij een huisarts en afspraak gemaakt.
- Informatievoorziening over het zorgsysteem in Nederland.
- Mevrouw K. moet een tandarts zien. Uitgezocht hoe de vrouw een tandarts afspraak kan maken en haar hierbij ondersteund.
- De familie heeft alleen verlopen paspoorten bij zich en moet nieuwe (Oekraïense paspoorten) aanvragen. Contact met consulaat en ondersteuning bij aanvragen nieuwe documenten.
- Vanwege de oude paspoorten is het de familie nog niet gelukt om een bankrekening te openen. Uitgezocht hoe dit toch kan en het koppel in contact gebracht met de bank die dit kon regelen.

Mapping

- Het koppel wil graag aan het werk, praktisch werk waarbij geen Engels of Nederlands vereist is. We hebben een lijst met mogelijkheden met hen

gedeeld en hen in contact gebracht met organisaties die hen hierbij direct kunnen ondersteunen.

- Door het slechte contact met de vrijwilligers in het hostel heeft het koppel het gevoel dat ze afgesloten zijn van de informatievoorziening vanuit officiële instanties en ondersteuning bij hun vragen. We hebben hen in contact gebracht met online netwerken en communities zodat ze op deze manier aangesloten zijn op up to date informatie.
- Koppel heeft een Oekraïense simkaart nodig, geholpen deze aan te schaffen.
- In kaart brengen van vrijetijdsactiviteiten in de buurt, waaronder toegang tot een bibliotheek.

Casus 16: Tieners

De eerste tiener die we binnen deze samengevoegde casus ondersteunden is 14 jaar oud en woont in Hilversum met zijn moeder en twee neefjes. Hij heeft het A1 Nederlands examen al gehaald en gaat naar een Nederlandse school. Hij houdt van programmeren en wil graag weten hoe hij hiermee verder kan in zijn educatie. Ook wil hij graag een bijbaantje, bijvoorbeeld bij de Albert Heijn en zou hij zijn hobby om te zwemmen weer oppakken.

Doorbraken

- Mogelijkheden om online programmeercursussen te volgen in Java of Python uitzoeken, ondersteunen bij de inschrijving.
- Uitgezocht of hier fondsen voor beschikbaar zijn.
- Engelse lessen geregeld.
- Games gevonden waarmee je programmeren kunt oefenen.

Mapping

- In kaart brengen van zwembaden en eerste contact leggen.
- Contact leggen met een "games meetup" waar de tiener naartoe kan gaan.

De tweede tiener die we ondersteunden is een meisje dat met haar moeder, oma en hond naar Nederland is gekomen en ook in de opvang in Hilversum verbleven. Ze houdt van schilderen en dansen en omdat ze de enige is in haar familie die Engels spreekt, vertaalt ze veel voor haar moeder en oma.

Deze casus is vroegtijdig afgesloten omdat het meisje en haar familie terug zijn gegaan naar Oekraïne.

Doorbraken

- Inschrijving in gang zetten op een international school.
- Toegang tot Engelse lessen.
- Voor moeder: informatievoorziening over rechten en plichten rondom de vergoeding van reiskosten door een werkgever.

Mapping

- Schilderlessen
- Dansscholen
- Mogelijkheid om als hondenuitlater te werken om een beetje zakgeld te verdienen.

Casus 17: Mevrouw K.

Mevrouw K. is een alleenstaande moeder van 2 kinderen. Jongste zoon gaat naar de BSO, oudste dochter gaat naar een nieuwkomersklas op de basisschool. Ze wonen in Amsterdam bij de broer van mevrouw. Ze moeten eind september uit het huis zijn. Mevrouw is op zoek naar een woning in de buurt, omdat ze niet wil dat haar kinderen weer weg moeten van school en ze een sociaal netwerk op heeft gebouwd in de buurt. Ze heeft gehoord dat er plekken vrij zijn in een hotel (opvang Oekraïners) in de buurt, maar het onduidelijk of ze hier terecht kan wanneer ze zich aanmeldt bij het centrale aanmeldpunt in Amsterdam voor opvang voor Oekraïners. De mensen bij het aanmeldpunt geven aan dat ze in principe overal geplaatst kan worden. Ze heeft niet genoeg inkomen om zelf wat te huren, ze hoopt snel een baan als interieur designer te vinden maar dit gaat lastig omdat ze geen NL spreekt. Bovendien is het lastig om tijd te vinden voor de huis-en baanzoektocht als alleenstaande moeder met 2 kinderen.

Doorbraken

- In kaart brengen van huidige huisvestingssituatie en verschillende routes om een nieuwe plek te vinden en een lange termijn plan te maken.
- Eerste stap richting passend werk, mevrouw K. aangemeld bij NewBees die haar hierbij gaan begeleiden.

Mapping

- Mogelijkheden om toegang tot kinderopvang te krijgen in kaart gebracht, inclusief mogelijke "community-based" oplossingen.

Casus 18: Mevrouw A.

Mevrouw A. is 26 jaar oud en verblijft op dit moment bij haar nicht in een grote Nederlandse stad. Haar nicht woont 8 jaar in Nederland en spreekt ook Nederlands. Vanaf 1 oktober komen er vrienden van hen uit Oekraïne. Er is dan geen plek meer voor mevrouw A. Ze maakt zich grote zorgen om het vinden van een woning. Ze ziet dat het erg lastig is om in de stad een woning te vinden. En ze wil niet weg uit die stad. Juist omdat zij hier werkt, taalles volgt en al sociale connecties heeft. Ze werkt als kamermeisje in een hotel. Momenteel heeft zij een O-uren contract. Graag zou zij meer uren willen werken en een stabiel aantal uren per week werken. Dit maakt het voor haar ook makkelijker om een woonplek te huren.

Doorbraken

- Gezamenlijk plan maken voor het vinden van een woonruimte(via persoonlijk netwerk, TakeCareBNB, antikraak).
- A. gaat in gesprek met haar werkgever om te kijken of ze een contract voor meer uren kan krijgen.
- Diplomawaardering met A. aangevraagd zodat ze haar studie in Nederland kan voortzetten.
- A. ingeschreven bij een volleybalvereniging om een vrijetijdsactiviteit te hebben en als manier om sociale connecties op te doen.

Casus 19: R. & I.

Oma en haar zoon wonen bij een achternicht in een grotere Nederlandse stad, dit is een 'gastgezinconstructie'. Ze wonen hier bijna 6 maanden, na 6 maanden is de gastgezin constructie verlopen. De situatie is niet meer houdbaar voor beide huishoudens: oma & zoon; en achternicht. De achternicht draagt veel zorgen voor haar dochter en kleinzoon, zij zijn vaak bij haar thuis vanwege een lastige thuissituatie en de ziekte van dochter. De afgelopen tijd is bovenop deze zorg ook de mantelzorg voor oma gekomen. En er zijn spanningen door met zo veel mensen in een klein appartement te verblijven. Zoon heeft vrijwilligerswerk gedaan als tolk bij de gemeente en heeft nu een contract aangeboden te krijgen. Zoon en oma willen graag een andere woning in dezelfde stad. Zoon zou vanuit daar gaan werken en het familienetwerk wil bijdragen aan de mantelzorg voor oma (douchen, koken en medicijnen innemen). Maar de woningmarkt is krap. Het is dus van belang voor beiden om in de stad te blijven. Zoon weet niet wat de mogelijkheden zijn voor een woning met zijn huidige vorm van inkomen

en de plekken in opvang voor Oekraïners in die stad zijn uitsluitend bedoeld voor Oekraïners die op boten (noodopvang) hebben gewoond.

Doorbraken

- Korte termijn oplossing voor woonsituatie – in kaart brengen van verschillende routes. Uiteindelijk kiest de zoon ervoor om zich niet via het centrale relocatiepunt opnieuw aan te melden maar via zijn eigen netwerk op de particuliere markt een woning te zoeken.
- Inkomensconsulent van achterlicht informeren over de huidige situatie om te voorkomen dat kostendelersnorm wordt toegepast.

Mapping

- Perspectief krijgen op permanente huisvesting (lange termijn). In kaart brengen van de verschillende routes en manieren om permanente huisvesting te vinden.

Casus 20: Mevrouw O.

Mevrouw O. heeft twee zoons die beiden op school zitten. O. vindt de opvanglocatie vaak onveilig omdat er wordt geblowd en er veel onbekende mannen in de opvang wonen. Zij moet iedere dag haar jongste zoon naar school brengen, dit kost haar twee uur per dag. Voor haar zou het fijn zijn als er een busje zou komen dat haar en andere kinderen naar school. De echtgenoot van O. is in Oekraïne, voor de oorlog nam hij veel verantwoordelijkheid voor zijn rekening. Zij vindt het soms zwaar dat zij nu alles moet regelen voor haar gezin.

Doorbraken

- O. heeft een achtergrond als psycholoog en zou graag haar beroep weer uitoefenen in Nederland. Begeleiding naar werk: traject van MINDSPRING opleiding tot mentale ondersteuner.
- Gesprekken met gemeente, school en opvanglocaties over het regelen van leerlingenvervoer. Uiteindelijke doorbraak is voor nu dat de vrouwen in de opvang het samen geregeld hebben (om en om elkaars kinderen naar school brengen). Ook blijven zij zich actief inzetten voor een lobby om het vanuit de school te regelen.

Mapping

- Onderzoek naar mogelijkheden om statistiek bij te leren (mist in Oekraïense opleiding tot psycholoog).

Bijlage 1: Bureaucratievrij geld

Een deel van de doorbraken hebben wij direct kunnen realiseren omdat we een bureaucratievrij budget tot onze beschikking hadden van €5000,- ingezameld door Derksen & Drolsbach om vrij in te zetten om de mensen die we binnen de casuïstiek ondersteunen verder te helpen. Hieronder volgt een overzicht van de doorbraken waar dit budget voor ingezet is.

Uitgave	Bijgedragen aan doorbraak
Yoga abonnement	Vrije tijd, mentale gezondheid, ontspanning
Fietslessen strippenkaart	Leren fietsen, beter connected zijn, kinderen naar school kunnen brengen
Boodschappen en overnachtingen in hostel	Noodsituatie, garanderen van basisbehoeften
Paspoorten	Nieuwe, geldige Oekraïense paspoorten
Medicijnen	Toegang tot gezondheidszorg en medicijnen die anders niet te betalen waren en ook niet vergoed zouden worden
Volleybal	Vrije tijd, mentale gezondheid, sociale connecties opdoen
Tennislessen	Vrije tijd, sociale connecties voor kinderen
Knutselactiviteiten voor een evenement op school	Leuke middag voor alle kinderen, vrije tijd, sociale verbondenheid
IT cursus	Educatie, activiteit en voorbereiding op de arbeidsmarkt voor tiener